

מתני' כרבי אליעזר ותרי תנאי נינהו ואלביא דרבי אליעזר, מכל מקום כיון דפליגי ר"ג ורבנן עליה דרבי אליעזר בעד סוף ולא פליגי עליה במתני' במאימתי משמע דכולהו מודו במאימתי, וכיון דכולהו מודו בה במתניתין, ובברייתא אתניא בלשון חכמים, ועוד דר' יהושע אמר הכין באידך ברייתא ש"מ דהכין הלכתא * . וא"כ מה שנהגו לקרות אותה קודם הזמן הוה אין יוצאין בה ידי חובה ולא נהגו כן מתחלה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה, לפי שאלו לא היו מתפללין תפלת הערב בבית הכנסת היה כל אחד הולך לביתו ולא היו מתפללין בצבור שהיה להם טורח להתאסף לאחר מכאן ופעמים היו שוכחין ולא היו מתפללין כלל. ולפיכך משום טורח צבור התיירו להתפלל תפלת הערב קודם הזמן הזה, וקורין את שמע בברכותיה * כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה וחזרין וקורין אותה סמוך למטתן בשעת שכיבה, וכן כתב רש"י ז"ל והראב"ד והרב רבי יצחק אבן גיאת זצ"ל והרבה מן הגאונים ז"ל. וכן נראה מן הירושלמי דגרסינן התם תני הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו א"כ למה קורין אותה בבית הכנסת אמר ר' יוסה אין קורין אותה בבית הכנסת אלא לעמוד בתפלה מתוך

דברי תורה. ואפילו קרא אותה תוך בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה חוזר וקורא אותה, (משום דה"ל כספק קרא ספק לא קרא שהוא חוזר וקורא) * ולא עוד אלא שבירושלמי למדו מכאן. לספק קרא שהוא חוזר וקורא, דגרסינן התם ספק קרא ק"ש ספק לא קרא צריך לחזור ולקרות, נשמעינה מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וקודם לכן לאו ספק הוא * ותימר צריך לקרות, הדא אמרה ספק קרא ספק לא קרא צריך לקרות. וכתבו בתוס' דלפ"ו צריך לברך על ק"ש שעל מטתו לקרות את שמע. וכן כתב רב עמרם וה"ר יצחק ב"ר אשר ז"ל ¹⁰. ור"ת ז"ל לא נראה לו דברים אלו הדא דק"ש שעל מטתו אין אנו קוראין אלא פרק ראשון ושלא בברכותיה, ועוד דא"כ מנהג שלנו כרבי יהושע בן לוי דאמר [ד, ב] תפלות באמצע תקנום ואנן קיימא לן כרבי יוחנן דאמר [שם] צריך לסמוך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית ¹¹ ולפיכך פירש הוא ז"ל דק"ש של בית הכנסת עיקר אלא דאנן כרבי יהודה עבדינן דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה דאלמא משם ואילך הוי לילה והוא שעה ורביע קודם ליציאת הכוכבים, ואמרינן בגמ' [כו, א] מאן דעבד כרבי יהודה עבד, ורב גמי צלי של שבת בערב שבת

מדסיפא ר' אליעזר רישא וכו' ועיין מש"כ בזה בבית נתן ועיין דק"ס ובהערה ק'. 6. גם קטע זה נמצא בכת"י בשוני לישון : ולענין מאימתי הרב אלפסי ז"ל פסק כסתם מתני' שהוא משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתו, דרישא דמתניתין אליבא דרבנן כדאיתא בגמ' סופא ר' אליעזר רישא לאו ר' אליעזר, ואע"ג דאיפליגו תנאי בברייתא, סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם. ואפילו ללישנא אחרינא דמוקי לה אליבא דר' אליעזר ואמרי תרי תנאי אליבא דר' אליעזר, מ"מ כיון דאיפלגו ר"ג וחכמים בסיפא דמתניתין ולא איפליגו עליה ברישא במתניתין מאימתי משמע דכולו מודו בה שהוא משעה שהכהנים נכנסים (ברישא דמתניתין) * ובברייתא אי תניא בלשון חכמים משעה שהכהנים נכנסים וכו' משמע דהכין הלכתא. 7. והא דקורין אותה בברכותיה כבר ביאר זאת רבינו בתשובותיו [מן, סט, ובמיוחסות קצב] דהוא משום דברכות ק"ש אינן ברכות של ק"ש ממש. [והראב"ד בהשג' על הר"יה כתב דהוא כדי * נראה דצ"ל בערך כך : וכיון דכולהו מודו בה במתניתין ובברייתא איתניא.

לסמוך גאולה לתפלה. ובמאירי (ד"ה ולגוף) כ' דלעמוד בתפלה מתוך ד"ת פ' מתוך ענין קריאת הגאולה שבמצרים. וע"ע רש"י לקמן לא, א ד"ה אלא מתוך]. 8 בכתב יד לא נמצאת שורה זו. 9 מכאן ראייה דומן קריאת שמע לדעת הירושלמי בלילה תליא, ומשו"ה בבין השמשות שהוא ספק לילה הוה ספק אם יצא ידי"ח, דאי נימא דתליא בזמן שכיבה והוא צאת הכוכבים א"כ קודם לכן אף דהוי ספק לילה מ"מ לא הוה זמן שכיבה. ועיין בראש יוסף, במ"ז רלה, ג, קרן אורה פ"ק אות טו, בהג' לתמים דעים ס' קית. ובמגיה לח' הגר"א וכ"כ באבן האזל ריש הל' ק"ש. 10. הביאם ברא"ש. ובתרי"י כתב ע"ז דלא מצאנו כן בשום מקום, וכתב שם שיאמר אהבת עולם עיי"ש. 11 ואע"פ שסומך דהא קורא דהא חזרין וקורין ק"ש סמוך למטתו והוא לאחר התפלה, ולר"י צריך לקרא ק"ש ואח"כ להתפלל ולא כרביב"ל דס"ל תפילות באמצע תקנום ועיין בדברי דוד. וכן לישון הקושיא באו"ז ריש הל' ק"ש ובשבלי הלקט ס' מ"ח ובאבודרהם הל' מצות ק"ש. וכ"כ בש"א ס' ג' דלרבינו יוצא ידי סמיכת גאולה

ה
כרבי יהוד
ובתפלה כ
ז, א) דתר
הקלו ¹⁰, ונ
אלא כדי
היה להם
בברכותיה
לברכות כ
קצת בירו
ר' יוסה וו
בעין מקר
אחא מימ
קראו בעו
לעמוד בו
מפני הדיו
אותה. והו
והקשו בה
יהודה לו
טובלין או
אותה לד.
גדול. ודר
ליה כלוג
עלאי ואב
קרינא בני
טובלין מ
לר' יהודו
מפלג המו
אלא משו
של בין ה
ומשום ה
אלא עד
הערב מו
אבל ודא
השמש ע'
לתפלה אף
צע"ק דבנ
עדיפא מס
דאינו יוצו
שאנת ארי
איירי דהי
תוס' רע"א
ועיין מה
יד. וכעין

4

הוא לילה וזמן שכיבה, ועוד שהרי לר' יהודה בין השמשות אינו אלא שני הלקי מיל¹⁴ סמוך לצאת הכוכבים וקודם הזמן הזה כהנים טובלים ויום הוא, ופלג המנחה קודם ליציאת הכוכבים מהלך ארבע מילין ושתות וכיון שכן היאך אפשר שקורא בו לרבי יהודה, ולכשתמצא לומר דאין הכי נמי דכל שעבר זמן תפלת המנחה הוי זמן שכיבה ואע"ג דאכתי יממא הוא ובשכבך כתוב לומר דבזמן שכיבה תלא רחמנא, א"כ מאי קא פריך לר"מ והלא כהנים מבעוד יום הן טובלין דדילמא אע"ג דמבעוד יום הם טובלין מאותה שעה ואילך זמן שכיבה הוי לר"מ. ומה שהקשה ר"ת ז"ל מדקיי"ל כר' יוחנן דאמר שצריך לסמוך גאולה לתפלה, אין הכי נמי מדינא הכי הוי בשמתפלל שלא בבית הכנסת אי נמי כשהגיע זמן המקרא קודם שיתפלל תפלת הערב הא לאו הכי מתפלל עם הצבור משום דתפלת הרבים עדיפא מסמיכת גאולה לתפלה של ערבית שהיא אינה אלא רשות, ומה שאין אנו קורין אותה על מטותנו בברכותיה משום שאין הברכות מעכבות כדמוכח בהדיא בירושלמי [פ"ב ה"א] ממתני' דהיה קורא בתורה והגיע זמן המקרא¹⁶, ומה שאין אנו קורין אלא פרשה ראשונה מפני שהיא של תורה¹⁸ אבל של דבריהם כיון שקראוהו בבהכ"ג לא חייבוהו לחזור ולקרות. ומנהגנו אנו ודאי נראה שהוא התפוש בידנו ובא מאבות ראשונים והיא מה שאמרו בירושלמי¹⁷ ונשאל מרבינו האיי גאון ז"ל לענין צבור שמתפללין ערבית וקורין שמע קודם צאת הכוכבים ולא מצי איניש לעכובינהו אי זהו עדיף לצלויה בהדייהו ולשבוק קרית שמע עד צאת הכוכבים או לעכובי עד צאת הכוכבים לצלויה ביחיד במסמך גאולה לתפלה. ותשיב דבארץ ישראל עושין כן מתפללין ערבית ואחר

כרבי יהודה¹², ואע"ג דעבדינגן כר' יהודה בק"ש ובתפלה כרבנו ודמיה לשדרה וגלגלת (עירובין ז, א) דתרי קולי דסתרי אהודי, י"ל דלגבי תפלה הקלו¹⁸, ומה שאמרו בירושלמי שאין קורין אותה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת, מנהג אחר היה להם שהן היו רגילין לקרות ק"ש שלא בברכותיה קודם לכל תפלה שאינה סמוכה לברכות כמו שאנו נוהגים באשרי, וכמו שנראה קצת בירושלמי בפרק הזה דגרסינגן התם [ה"ה] ר' יוסה ורבי אחא נפקין לתעניתא אתא צבורא בעין מקרא את שמע בתר תלת שעין, בעיא רבי אחא מימחייא בידון, א"ל רבי יוסי ולא כבר קראו בעונתה כלום הן קורין אותה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר של תורה, אמר ליה מפני הדיטות שלא היו אומרים בעונתה הן קורין אותה. והוא כתוב לראיה לפירוש זה בספר המאור. והקשו בתוס' לדברי ר"ת ז"ל מדפריך לקמן רבי יהודה לרבי מאיר והלא כהנים מבעוד יום טובלין אדברא ליקשי איהו לגפשיה שהרי קורין אותה לדבריו מפלג המנחה ואילך שהוא יום גדול. ודחקו עצמן בקושיא זו דלטעמיה מקשי ליה כלומר לדידך דסבירא לך כרבנו דפליגי עליא ואמרי תפלת המנחה עד הערב א"כ לא קרינא בשכבך עד לאחר חשיכה והלא כהנים טובלין מבעוד יום. ואינו נראה כלל דהא ודאי לר' יהודה אע"פ שאינו מתפלל תפלת המנחה מפלג המנחה ואילך לא מפני שהוא לילה קאמר אלא משום דתפלות כנגד תמידין תקנום ותמיד של בין הערבים היה קרב והולך עד פלג המנחה, ומשום הכי תפלת המנחה שהיא כנגדה אינה אלא עד אותו זמן ומשם ואילך ראוי לתפלת הערב מפני איברים ופדרים שקרבין והולכין אבל ודאי אינו לילה, ותדע לך שהרי עדיין השמש על הארץ כדי מהלך שתות המיל והאיך

ע"ב ד"ה רבי יהודה. 15 עיין מש"כ רבינו לקמן יא, ב, ד"ה ושמע מינה. ובריש פ"ב ד"ה היה קורא. 16 מבואר דפרשה ראשונה מדאורייתא. וסותר למש"כ לקמן ריש פ"ב דרק פסוק ראשון מדאורייתא. ועיין מה שהרחיב בזה בפרי חדש סימן ס"ז. ובשאגת אריה ס' ב. [וע"ע צמח צדק ריש פירקין דכתב להוכיח מכאן דקורא ק"ש למפרע בפרשיות יצא ואכמ"ל בזה] ועיין לקמן יג, ב. הערה 13 וטו, א, הערה 1. [מכאן משמע קצת דיציאת מצרים בלילה

לתפלה אף שאינו יוצא ידי תובת קריאת שמע, [ועדיין צע"ק דבסוף הדיבור כ' רבינו, דתפלת הציבור עדיפא מסמיכת גאולה לתפלה של ערבית]. משמע דאינו יוצא ידי סמיכות גאולה לתפלה. 12 עיין שאגת אריה ס' ג'. 13 וע"ע דהא לענין ק"ש איירי דהיא מדאורייתא, עיין מעדני יו"ט אות ק'. תוס' רע"א על המשניות, מ"ז רלה, ג, ש"א ס' ג, ועיין מה שתירץ בזה בעונג יום טוב סימן יד. וכעין זה בקהלת יעקב ס' א. 14. עיין רש"י

המזון והשני אומר עליו קדוש היום. ואם איתא
הוה ליה לפרושי שקדוש זה חלוק משל שאר
שבתות. וכן כתב הרמב"ן ז"ל נשם במלחמות כד, א
בנדפס, וכתב נמי דרבי מונא דאמר טופס ברכות
כך הוא דחייא לשנויא קמא והדר ביה מסברא
קמיתא. ואני מקוה ממך פירוש דברי רבי מונא
ומאי דקא מותיב והא סיפא, שאיני מבין הקושיא
ולא התירוץ.

תשובה במקומי אני עומד דברכת אהבת עולם אינה
סמוכה וכן הוא באמת בלי ספק ולא מצאתי
פירוש מכוון בלי קושיא במשנתנו דאחת ארוכה ואחת
קצרה אלא בענין זה שנתברר לי בס"ד. וכבר ראית
מה שפרשתי אני באותה משנה, וחומה בצורה היא אם
לא ישפוך אדם עליה סוללה. וכבר עמדתי על אותו
הירושלמי ומפורש הוא אצלי, דאפשר שהירושלמי ההוא
כמאן דאמר מאי ברכה אחת יוצר אור, ולית ליה דר"ל
דאמר זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו. אי נמי
יש לומר דלא סמוכה ממש קאמר כלומר דמדין סמיכותה
אמרו שלא לפתוח, אלא כיון דברוב היא סמוכה קצורה
ועשאוה מטבע קצר כעין סמוכה.

ומה שאמרת על מה ששנו בירושלמי שנייה היא שאם
היה יושב ושותה מבעוד יום שאינו אומר בורא פרי
הגפן, דמסתברא דגמרא דילן פליגא מדתניא כוס שני
אומר עליו קדוש היום ולא פריש. פליאה ממני דעת הרב
ז"ל ודעתך, ומאן יהיב לן מעפריה ומלינן עינין. אבל
מה זו קושיא, וכי אתינן השתא בההיא ברייתא למישקל
ומיטרא אי מברכינן בורא פרי הגפן או לא דנימא מדלא
פריש, הא לא אתינן אלא לאשמועינן סדרו של דבר כיצד
והאי כדיניה והאי כדיניה. ואף הרב ז"ל לא נחלק על
זה מחמת הסברא שאמרת, אלא מפני הפסק קדוש שבין
שתיה ראשונה לשתיה שלאחר קדוש וכסברת הרב אלפסי
ז"ל בברכות של ארבע כוסות נראה פסחים כד, א בנדפס. אבל
הסברא הזו לברכות שבאות בלי סמיכות לעתים שיהוא
פותחות לעולם יסורתה בהורי קדש. ואף הרב אלפסי
ז"ל כתב כן בפ"ק דכתובות (ב, א בנדפס) גבי ברכת חתנים.
ופירוש דברי רבי מונא ששאלת הריני כותבו לך בארכה.
והרי הוא כתוב אצלי בפ"ק דברכות (חידושים שם) כמו
שפרשתינו אני.

יצא. צריך הוא לחזור בברכותיה מפני שלא
קיים עדיין מצות חכמים, או דילמא אסור לברך
ברכותיה דלא תקינו אלא לקריאה של תורה וזה
כבר יצא ידי תורה.

תשובה הקורא קריאת שמע בלא ברכותיה יצא דברכות
אין מעכבות. וכדתנן היה קורא בתורה והגיע
זמן המקרא אם כיון לבו יצא, וגרסינן עלה בירושלמי נפ"ב
ה"א הדא אמרה שאין ברכות מעכבות. ומיהו מסתברא
שחזור ואומר ברכות ובפני עצמן בלא קריאת שמע שכבר
יצא. ואף על פי שברכות לפני קריאתה נתקנו, לאו ברכות
של ק"ש כדי שתאמר היאך יברך שלא על הקריאה, וכן
הסכימו הגאונים ז"ל, שהרי אינו מברך אשר קדשנו וצונו
לקרא את שמע או נותן התורה כדרך שתקנו בקריאת
התורה או בקריאת המגילה. ולפיכך אף על פי שיצא ידי
קריאה ידי ברכות לא יצא, וחזור הוא וקורא ברכות בפני
עצמן.

ותדע לך מדאמרינן התם נ"א, ב גמרא בשחר מברך שתיים
לפניה, גבי מתניתין דאמר להם הממונה, מאי
ברכה אחת רבי זריקא אמר ר' שמעון בן לקיש יוצר
אור. אמר אביי הא דרבי זריקא לאו בפרוש איתמר אלא
מכללא איתמר, דאמר רבי זריקא אמר רבי שמעון בן
לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו. מאי
ברכות אין מעכבות זו את זו, אילימא דאמר אהבה רבה
ולא אמר יוצר אור דילמא לא מטא זמניה ולכי מטא
זמניה מימר אמר, אלא לאו דאמר יוצר אור ולא אמר
אהבה רבה, וש"מ ברכות אין מעכבות זו את זו. לא
לעולם דאמר אהבה רבה ולא אמר יוצר אור, ומאי אין
ברכות מעכבות זו את זו להקדים. אלמא פשטינן מהכא
תורת, דאף על גב דקרא קריאת שמע חוזר ואומר ברכות
שאמרו דלכי מטי זמניה מימר אמר. ועוד שאינו חוזר
וקורא קריאת שמע פעם שנייה, דלא אמרו שיתחזור ויקרא
ק"ש כי היכי דלימא יוצר אור כי מטי זמניה. ותדע
לך שאילו בחזרת ק"ש פעם שנייה עם ברכותיה היאך
שמעינן מינה דברכות אין מעכבות זו את זו להקדים,
דילמא לעולם מעכבות ואפילו להקדים, דלכי מטי זמניה
חוזר וקורא ומברך שתיהן כסדרן. ואפשר להביא עוד
ראיות ואין צורך להאריך. וראיה זו מכרעת וכן נראה
מדברי הרמב"ם ז"ל [קריאת שמע פ"ב ה"א].

שב

שומ

כתבת עוד, שתמהת על דברי הרב רבי משה ז"ל
שכתב בפרק שני מקריאת שמע [היינו ספק

שאלת עוד מה ששנינו בברכות יג, אן היה קורא
בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו

ק
ו
ט

ת

ה
כ
מ
ו
ד
ע
ש
ק
ח
ו
ש
ז

ה
א
מ
א
ה
ו
ז

ל
ק
א
י
פ
ה
ב
כ
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ל
ב
ה
ל
ה

שכא

תמדת עוד על הר"מ ז"ל [קריאת שמע פ"ב ה"ט] כמה שכתב שפוסק בין פרק לפרק ושואל בשלום מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו. ואמרת למה הכנים אביו בדבר זה, והלא בבריתא [שם י"א] לא אמרו אלא הרי שפגע בו רבו או מי שגדול ממנו בחכמה ולא הזכירו אביו.

תשובה משנתנו סתמא קתני שואל מפני הכבוד. דאלמא כל שחייב בכבודו שואל בין פרק לפרק וכל שחייב במוראו משיב באמצע הפרק. ומי לנו חייב בכבודו יתר מאביו שהוקש כבודו לכבוד המקום ודוחין מצוה מפני כבודו, וכדתניא [קידושין לב, א] אבא אומר השקני מים ויש מצוה לעשות, איסי בן יהודה אומר אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים תעשה ע"י אחרים וילך הוא בכבוד אביו. ואמר רב מתנה הלכה כאיסי בן יהודה. ואם גדול כבודו כך לא יפסיק מפני כבודו. ובריתא דקתני פגע בו רבו או מי שגדול ממנו בחכמה, הוא הדין ואפשר דכל שכן אביו ממי שגדול ממנו בחכמה ולא רבו, ואי נמי דברייתא לא כרוכלא ליחשוב וליזיל. והרב רבי יצחק בן גיאת ז"ל גם הוא כתב כן, וזה לשונו: וברכות דעלמא כברכות דקריאת שמע וכקריית שמע דמי, ופוסק באמצע ושואל בתחלה בשלום גדול בתורה שמתירא ממנו כגון אביו או רבו וכיוצא בו. ואם נתן לו שלום אדם שראוי לחלוק לו כבוד פוסק ומחזיר לו, ע"כ. ונראין לי דברים פשוטין.

ויתר מכאן אני אומר, שאפילו באמצע הפרק פוסק לאביו מפני היראה שלא כדברי הרב ז"ל [קריאת שמע פ"א ה"ט], שהוא ז"ל סבור דפוסק מפני היראה שאמרו היינו דוקא מחמת יראת ההגמון, אבל מחמת יראת מצוה כרבו ואביו לא. וגם רש"י ז"ל כן פירש. ונראה שסמכו על פשטה דברייתא, דקתני פגע בו רבו או מי שגדול ממנו בחכמה בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שמשגיב. דאלמא בפרקים דוקא פוסק לרבו ומפני הכבוד אבל מפני היראה לא. ואף על פי שאמרו [אבות פ"ד מ"ב] מורא רבך כמורא שמים, כאן שנמנע לכבוד מצוה לא. ולא אמרו כאן אלא מוראת סכנה. ולדבריהם כי קתני סיפא דברייתא ובאמצע שואל מפני היראה לא ברבו וכמי שגדול ממנו דקתני ברישא איירי, אלא במפני היראה דעלמא קאמר.

ואין הדרך הזה מתחזיר בעיני. חדא דאי מחמת סכנה צריכא למימר, ועוד אם איתא כי היכי דפריש דבריתא מי שפוסק בפרקים מפני כבודם כך היה לו לפרש

קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפנייה ולאחריה. והיאך אפשר, והלא ברכות דרבנן ומספק אינו מברך ואם בירך עובר משום לא תשא.

תשובה מה שעלה בדעתך שכל ספק מצוה אין מברכין עליה לפי שכל ברכות המצות דרבנן לא דברי הכל הוא. שרש"י ז"ל פירש בפרק במה מדליקין [שכח כג, א ד"ה רבא אמר] גבי הא דרבא דאמר רוב עמי הארץ מעשרין הן, לעולם אפילו ספק דדבריהם בעי ברכה, ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין הן, ע"כ דברי הרב ז"ל. ואף על פי שאמרו ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא. ספק אמר אמת ויצויב ספק לא אמר אמת ויצויב חוזר ואומר אמת ויצויב. אמת ויצויב דאורייתא קריאת שמע דרבנן. י"ל שאף הרב ז"ל לא אמרה אלא בספק דדבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא.

ומכא מקום קושייתך על הר"מ ז"ל עדיין במקומה עומדת. שהוא ז"ל כתב מפורש [ברכות פ"א ה"ט] שכל הברכות דרבנן, וכל שנסתפק אם עשה המצוה אם לאו אף על פי שעיקר עשיית המצוה דאורייתא, או שהוא מסופק אם הוא חייב בה כמילת מי שנולד כשהוא מהול, או בח' דסוכה שהוא ספק ו' לא מברכין כלל. וכדאמרינן התם [סוכה מז, א] בסוכה מיתב יתבינן ברוכי לא מברכין. וכן השיב [רמב"ם] גם לחכמי לונל.

ואני אומר באולי לדעת הרב ז"ל שהוא סבור דמעיקרא כך היתה תקנה דכל שהוא חייב לקרות [יקרא] לכתחלה עם ברכתיה, אלא אם יגרום לו סבה כענין קריאת מקדש [ברכות יא, ב] שאינו מברך אלא ברכה אחת. אי נמי משום עסק תורה כדרך [רבי שם יג, ב] שהיה מעביר ידיו על גבי עיניו ומקבל עליו מלכות שמים בקריאת פסוק ראשון לבד. הא במקום אחר כשהוא קורא צריך הוא לקרות לכתחלה בברכותיה. וכענין שאמרו [שבת ט, ב] במאחר לקרות לאחר זמנו מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה, ופרישו [שם י, ב] מאי לא הפסיד בברכות. ואולי למדה עוד הרב ממה שאמר ר' אליעזר [שם כא, א] ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא. ומדקאמר סתם חוזר וקורא משמע דכל פרשיותיה הוא קורא ואף על פי שאין דאורייתא אלא פסוק ראשון, ולא אמרו שיחזור ויקרא פסוק ראשון והשאר דהוי דרבנן לא. וטעמא דמלתא דכל שהוא חייב לקרות קורא הוא בעיקר תקנתו. ומדומה אני שטעם זה שמעתי מפי מורי הרב החסיד ז"ל בחזור וקורא כל פרשיותיה ולא סגי לן בחזור וקורא פסוק ראשון. ואולי מהסכמה זו כתב הרב ז"ל כן אפילו בברכות.

מה אהבתי תורתך ספר אהבה כל היום היא שיחתי

והוא

ספר שני

הלכותיו שש. והו סדרון.

הלכות קריאת שמע. הלכות חפלה וברכת כתבים. הלכות תפילין ומוזוה וספר תורה. הלכות ציצית. הלכות ברכות. הלכות מילה.

והמצות הנכללים בהם מפורשים בשמותם במקומם:

הלכות קריאת שמע

מצות עשה אחת והיא לקרות קריאת שמע פעמים ביום. וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

<p>בספ משנה</p> <p>והוא על זמרה כל המצות דהא ליחא שעל המעשה צוה נהיה אם שמע לא על הזמרה בלבד חה עעם רבנו בקדמת והיה אם שמע לויחמר שהיה אם שמע יש בה לוי על המעשה ויחמר אין בה לוי על המעשה כל המצות אלה על זמירן ורואי להקדים לוי על המעשה לוי על הזמרה ופירוש המשנה לדעת רבנו כן היא למה קדמה והיה אם שמע לויחמר לוי שמעיה המצות שמע נהיה אם שמע נהיה בין ביום בין בלילה וזכירת המלות שעי ציצית שמע לויחמר לוי נהיה אלה ביום רבנו המוכר שהא הציצית אינו אלה ביום וא"כ רואי להקדים והיה אם שמע לויחמר ורבנו ראה למח לוי טעם למה אנו קוראים פרשת ציצית ואנכי בדרך נוח לנו טעם למה נחמרה. וא"כ למה לי טעם שיש בה לוי זכירת המלות טיפוח ליה משום שיש בה זכירת יציאת מצרים ומזה להוכיח יציאת מצרים ביום ובלילה י"ל שאלו לא היו קורין אותה אלא מטעם יציאת מצרים לא היינו מלמדים אותה עם שמע והיה אם שמע שאינה מענינה אלא לפי שיש בה לוי זכירת כל המלות נלמדה עם מציאות אלו וכוון שלטעמה להם בקריאת היום אע"פ שמלות ציצית אינה נהגת אלא ביום לא ראו כמיה למלך בין יום ללילה:</p> <p>ג אף. ע"פ שאין מצות ציצית וכו'. כלומר כיון</p>	<p>בספ משנה</p> <p>פרק א א פעמים בכל יום. מפורש פ"ק דברכות (דף י"ב.) דכין לב"ש בין לב"ה פעמים ביום קוראים לה שמע אלה שמולקן הי"ך קוראין אותה ח"ל ב"ש אומרים בערב כל אדם יעו ויקראו ובבקר יעמדו שנאמר בשבך ובקומך וכו' אומרים כל אדם קורין ברכין שנאמר ונלכמן בדרך א"כ למה נאמר בשבך ובקומך כשעה שדרך בני אדם שוכנים וכשעה שדרך בני אדם עומדים. ורבנו נקט לשנא דב"ה והקדים ק"ש על לילה כלשנא קרא על לילה ברישא ועממא דקרא משום דמלת היום מן הלילה הוא כדכתיב ויה ערב וכו'.</p> <p>ב ומה הוא קורא וכו'. קר ממנהל ממון המשנה שכתוב במתוך:</p> <p>ובמקדימין לקרות וכו'. פ"ב דברכות (דף י"ג.) אמר רבי"ק למה קדמה פרשם שמע ליהיה כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תמלו ואמ"כ יקבל עליו עול מלכות והיה אם שמע לויחמר שהיה אם שמע נהיה בין ביום בין בלילה ויחמר לוי נהיה אלה ביום כלומר דמשהי ציצית שאינה נהגת אלא ביום. ועי שניכרם רבנו הגמון ואמריה והיה אם שמע שיש בה לוי על שר כל המלות וכן מלמדי בספר מדיין ולא כמו שכתבו בספריו שיש בה</p>
---	---

<p>משנה לפלך</p> <p>פרק א א פעמים בכל יום קוראין ק"ש כו'. (א"ה) הנה מה קריאות ג"פ אלו למנוה אהם ועיין מ"ש סה"ה המהגר במפר דבשו"ת בדך מנח"ך ח"ה דף ס"ג ע"ב.) קדמה</p> <p>רבי יהושע בן קרנה למה קדמה וכו' (ועיין בבספ משנה) ובמורה (דף י"ד.) כדכתיבא נמו טעם אהר לקדמת והיה אם שמע לויחמר שהיה אם שמע לויחמר לוי נהיה אלה ביום רבנו המוכר שהא הציצית אינו אלה ביום וא"כ רואי להקדים והיה אם שמע לויחמר ורבנו ראה למח לוי טעם למה אנו קוראים פרשת ציצית ואנכי בדרך נוח לנו טעם למה נחמרה. וא"כ למה לי טעם שיש בה לוי זכירת המלות טיפוח ליה משום שיש בה זכירת יציאת מצרים ומזה להוכיח יציאת מצרים ביום ובלילה י"ל שאלו לא היו קורין אותה אלא מטעם יציאת מצרים לא היינו מלמדים אותה עם שמע והיה אם שמע שאינה מענינה אלא לפי שיש בה לוי זכירת כל המלות נלמדה עם מציאות אלו וכוון שלטעמה להם בקריאת היום אע"פ שמלות ציצית אינה נהגת אלא ביום לא ראו כמיה למלך בין יום ללילה:</p> <p>ג אף. ע"פ שאין מצות ציצית וכו'. כלומר כיון</p>	<p>לחם משנה</p> <p>פ"א א פעמים בכל יום וכו'. משנה פרקא קמא דברכות (דף י"ב.) ב"ש אומרים בערב כל אדם יעו ויקראו וכו' וב"ה אומרים כל אדם וכו' והלכה כב"ה:</p> <p>ב ומה הוא קורא וכו'. ר"ש פרק ב' דברכות (דף י"ג.) היה קורא במורה וכו' אמר רבי יהושע בן קרנה למה קדמה וכו' (ועיין בבספ משנה) ובמורה (דף י"ד.) כדכתיבא נמו טעם אהר לקדמת והיה אם שמע לויחמר שהיה אם שמע לויחמר לוי נהיה אלה ביום רבנו המוכר שהא הציצית אינו אלה ביום וא"כ רואי להקדים והיה אם שמע לויחמר ורבנו ראה למח לוי טעם למה אנו קוראים פרשת ציצית ואנכי בדרך נוח לנו טעם למה נחמרה. וא"כ למה לי טעם שיש בה לוי זכירת המלות טיפוח ליה משום שיש בה זכירת יציאת מצרים ומזה להוכיח יציאת מצרים ביום ובלילה י"ל שאלו לא היו קורין אותה אלא מטעם יציאת מצרים לא היינו מלמדים אותה עם שמע והיה אם שמע שאינה מענינה אלא לפי שיש בה לוי זכירת כל המלות נלמדה עם מציאות אלו וכוון שלטעמה להם בקריאת היום אע"פ שמלות ציצית אינה נהגת אלא ביום לא ראו כמיה למלך בין יום ללילה:</p> <p>ג אף. ע"פ שאין מצות ציצית וכו'. כלומר כיון</p>
--	---

מגדל עז

פרק א א ב פעמים בכל יום קורין ק"ש ב"י עד ויחמר. פ"ה דברכות (דף י"ג.) ובמקומה: ובקרי"ן לקרות פ' שמע כו' עד כל המלות. פרק היה קורא (דף י"ג.): ג אע"פ שאין מצות ציצית בלילה עד ב"י הנקראת ק"ש. סוף פ"ק דברכות (דף י"ג.):

הקולא

מאן דפליג עלייהו בהדידיא, אפוש פלוגתא לא מפשינן, ואיכא למימר דכולהו ס"ל דפרשה ראשונה היא דאורייתא, ולא פליגי אלא עד היכן חייב לכונן, דר' מאיר ס"ל הפסוק ראשון לבד, ור' אליעזר ס"ל כל הפרשה ראשונה צריכה כוונה. ועוד הביא הר"ר יונה ז"ל ראייה מהא דתניא [שם יג, ב] על לבכך ר' זוטרא אמר עד כאן כלומר פרק ראשון מצות כוונה וקריאה, מכאן ואילך מצות קריאה בלא כוונה. ור' יאשיה אמר עד כאן מצות כוונה וקריאה, מכאן ואילך כוונה בלא קריאה. והוינן בה מאי שנא עד כאן מצות קריאה וכוונה דכתיב על לבכך ודברת בס, התם נמי הא כתיב על לבככם לדבר בס, ומתריצין ההוא בדברי תורה הוא דכתיב, ואעפ"י שאין הלכה כר' יאשיה בענין הכוונה, דהא קיימא לן [שם] דאין צריך כוונה אלא פסוק ראשון בלבד, אפילו הכי בענין הקריאה דקאמר דמפרק ראשון ואילך אין צריך קריאה אפשר שהלכה כמוותו עד כאן. ובירושלמי ריש היה קורא בר קפרא אמר אין לך צריך כוונה אלא שלשה פסוקים ראשונים בלבד ותנינן ושנתם עד כאן לכונה, מכאן ואילך לשינון. מכל הני משמע דפרשה ראשונה לפחות היא מן התורה:

ואם באו לומר דכל שלש פרשיות הוון מן התורה לא מתקיימא הך מילתא כלל, דהא בפרשת ציצית לית בה ודברת בס או לדבר בס בשכבך ובקומיך כדכתיב בשני פרשיות ראשונות. ומשנה שלימה שנינו [ברכות יב, ב] א"ר אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, ובפרק היה קורא [יד, ב] אמרינן אמרי במערבא ערבית דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת. וכן בסוף פרק קמא דברכות [יב, ב] אמרינן פרשת ציצית מפני מה קבעוה בקריאת שמע וכו'. וכן בפרק קמא דירושלמי [ריש הלכה ה], והביאו הרשב"א בחידושי בסוף פרק קמא, גרסינן מפני מה תיקנו כשחר שתיים לפניו ואחת לאחריה ובערב שתיים לפניו ושתיים לאחריה, ואמרו כדי שתהא הגיית היום והלילה שוין, כלומר דבשחר קורא שלש פרשיות וארבע ברכות הרי שש, ובערב שתי פרשיות וארבע ברכות הרי שש עד כאן. הנה לך הוכחות ברורות דפרשת ציצית אינה מן תורה, אלא כיון שזכר יציאת מצרים די בזה. וכן רבי [שם יג, ב] הוה קמהדר אשמעתתא דאית בה יציאת מצרים ובה היה יוצא ידי חובתו. וכן בירושלמי ריש היה קורא רב שאיל לר' חייא רבה וכי רבי אינו צריך להזכיר יציאת מצרים. איל לית אפשר דלא יטי מילה עד כאן, וזה פשוט:

מעתה נשאר לנו לכרר הדעת השלישית והיא היותר אמיתית מכולם, דפרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע השתי פרשיות הוון מן התורה וחיוב לקרותן בכל יום שני פעמים, אחת בשכבו ואחת בקומו. וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק (ח') [א] מהלכות קריאת שמע [הלכה א], וזו היא דעתי. ומסתייעא הדין סברא דילן מהא דגרסינן בפרק היה קורא [ברכות יג, ב] הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו. ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוין לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך. ובתוספתא [שם פ"ב הלכה ב] איתא להך מתני' בסגנון אחר, והביאו הרשב"א ז"ל בחידושי לפרק היה קורא [שם ד"ה שמע], והכי איתא התם הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו. ר' אחא אומר משום ר' יהודה אם כיון לבו בפרק ראשון אעפ"י שלא כיון לבו לפרק אחרון יצא עד כאן. הנה בין למר ובין למר דשתי פרשיות ראשונות הוון מן התורה, אלא דבהא פליגי דתנא קמא ס"ל דכי היכי דפרשה ראשונה כתיב [ויקרא י, ו-ז] על לבכך ודברת בס, גם בפרשה שניה כתיב [שם יא, יח-יט] על לבככם לדבר בס ולכן צריך שיכוין בשתי הפרשיות ראשונות. ור' יהודה ס"ל כר' זוטרא דבפרק ראשון איכא מצות כוונה וקריאה, ומכאן ואילך ליכא אלא מצות קריאה, והא דכתיב על לבככם לדבר בס מיבעי להו לכרר יצחק דאמר ושמתם את דברי אלה צריכה שתהא שימה כנגד הלב. ובירושלמי [ברכות ריש פ"ב] אמרינן מה בין פרק ראשון דבעי כוונה לפרק שני דלא בעי כוונה, ומשני לה. נמצא דהני תנאי ס"ל דשתי פרשיות ראשונות הוון מן התורה. ומדברי ר' אליעזר [שם יג, א] דקאמר דעד בכל מאדך בעי

ועוד גרסינן בתוספתא [ברכות ריש פ"ג] כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע, כך נתנו חכמים קבע לתפילה. ובירושלמי פרק קמא דשבת [הלכה ב] ופרק קמא דברכות [הלכה ב] אמרינן קריאת שמע דבר תורה ותפילה אינה דבר תורה, ואין לומר דדבר תורה הוי מדרבנן דבפרק מי שמתו [כ, ב] אהא דאמרינן נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, קאמר אביי דהוי מדרבנן, וא"ל רבא והא דבר תורה קאמר. ומפשטא דהני שמעתי מוכח בהדידיא דקריאת שמע דאורייתא, ואין לפפק עוד בזה, והכי נקטינן. ואעפ"י שהוכחנו דקריאת שמע דאורייתא, מכל מקום עדיין אנו צריכין למודעי אי פסוק ראשון או מקצת פרשיות הוון מן התורה. וראיתי בזה דעות חלוקות ולכל אחת יש לה סמוכות וצריך להכריע איזו מהן היא האמתית, ואעפ"י שאין דעתי מכרעת, אכריע כפי מה שירוני מן השמים בס"ד:

76

הדעת הראשונה הוא שפסוק ראשון בלבד הוי מן התורה וכ"כ הרשב"א בתשובה [ח"א] סימן ש"ך, וכ"כ בחידושי בסוגיין [ברכות כא, א סוף ד"ה מאין], ובריש היה קורא [שם יג, ב סוף ד"ה שמע] כתב וז"ל ומפסוק ראשון ואילך אפילו קורא להגיה ממש יצא דהא מכאן ואילך אין צריך כוונה כלל, ואפשר דאע"ג דמדרבנן היא כוונת קריאה מיהא בעינן עכ"ל. אלא שנראה שהרב סותר את דבריו שבפרק קמא [ברכות ב, א סוף ד"ה ולענין] כתב וז"ל ומה שאין אנו קורין על מטתינו אלא פרשה ראשונה מפני שהיא של תורה אבל של דבריהם כיון שקראוהו בית הכנסת לא חייבוהו לחזור ולקרות עד כאן. וגם דעת מר"ן כב"י סוף סימן ס"ג [ד"ה וכתב] שפסוק ראשון בלבד הוי דאורייתא. ונראה שזו היא דעת רבינו יהודה החסיד שהביא הטור סימן מ"ו [נ, א] וכמו שכתב שם בב"י [ד"ה ומ"ש]. וכן נראה שהוא דעת הרא"ה ז"ל [פקדת הלויים, ברכות עמוד כא] כמו שכתב הב"י ז"ל שם [נ, ב ד"ה וכתב] משמו יעויין שם. ומסתייעא הך סברא מהך מילתא דגרסינן בריש היה קורא [ברכות יג, ב] ת"ר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד [עד כאן] צריכה כוונת הלב דברי ר' מאיר. אמר רבא הלכה כר"מ. ותו ת"ר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו קריאת שמע של ר' יהודה הנשיא. ותו גרסינן התם אמר שמע ישראל ונאנס בשינה יצא. וא"ל רב נחמן לדרו עבדיה בפסוקא קמא צערן, טפי לא הצערן. וכן בירושלמי פרק קמא דברכות [ריש הלכה ה] אמרינן מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום וכו'. ועוד כן מוכח בסוף פרק לולב הגזול [סוכה מכ, א] דקאמר קריאת שמע מאי היא פסוק ראשון. מכל הני משמע לכאורה דפסוק ראשון דוקא מדאורייתא:

הדעת השנית היא שפרשה ראשונה היא מן התורה והשאר הוי מדרבנן, וכנראה שזו היא דעת רש"י ז"ל שכתב בריש ברכות [ב, א ד"ה עד סוף] שבפרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא. וכ"כ הרשב"א ז"ל [שם סוף ד"ה ולענין] שמה שאין אנו קורין על מטתינו אלא פרשה ראשונה הטעם מפני שהיא של תורה. וממה שהקשו בתוספות ז"ל [שם ד"ה מאימתן] דשלש פרשיות היה לנו לקרות על מטתינו, אין לרדקן משם כלום, דמדרבנן צריך לקרותם כולם. ועוד דאינהו [סוטה לב, א ד"ה קריאת; מנחות מג, ב ד"ה ואיזן] סבירא להו דקריאת שמע דרבנן וכדכתיבנא. וכן דעת רבינן יונה ז"ל שפרשה ראשונה בלבד הויא דאורייתא שכן כתב בפרק היה קורא [ט, א ד"ה למימרא] במתניתין דהאומנין קורין בראש האילן. ומסתייעא הך סברא מהא דגרסינן בפרק קמא דיומא [יט, ב] הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו, ואוקימנא לה בפרק ראשון. וכן גבי פועלים [בברכות] בפרק היה קורא בטלין ממלאכתן בפרק ראשון וקורין. וכן בפלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבא דמייתנין בריש היה קורא [יג, א] דגרסינן התם יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה, תלמוד לומר האלה, עד כאן צריכה כוונה, מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר. א"ל ר' עקיבא הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבכך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה, ואע"ג דלא קיימא לן [שם] אלא כר' מאיר דאין צריך כוונה אלא פסוק ראשון, מכל מקום י"ל דהיינו משום דהוי עיקר קבלת עול מלכות שמים, אבל פרשה ראשונה דסבירא להו להני תנאי דהויא מזאורייתא, ולא אשכחין

קרא חוזר וקורא, ומדמסתם לן סתומי משמע דקאמר דחוזר וקורא כולה, דאיכא למידחי דכיון דתקון רבנן לקרות כולה צריך לקרות כתקנה, וכמו שכתב הרשב"א [שו"ת ח"א סימן שך] ויתבאר לקמן [נדר"ה ועיינן בס"ד]. גם אין להביא ראיה מהא דגרסינן בפרק היה קורא [שם טו, א] בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון, בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה, אלמא דפרשת והיה אם שמוע נמי היא מן התורה, דאם לא כן למה חוזר, דיש לדחות דשאני הכא דכיון שהוא עסוק בקריאת שמע יש לו לתקן כל כמה דמצוי לקרות כראוי:

ואהרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת והארכנו להוכיח בהוכחות נכונות ששתי פרשיות ראשונות מן התורה צריך לקרותן ב' פעמים בכל יום ככתבן וכלשונן, וזלתי פרשת יציאת דלא היא מן התורה, אלא דתקינן רבנן לקרותה זכר ליציאת מצרים דכתיב [דברים טו, ג] למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים. מעתה צריך לדחות הראיות המוכיחות הפך מזה. והנה לראייה דמיינתן מההיא דפסוק ראשון צריך כוונה [בכרות יג, ב] אלמא דפסוק ראשון בלבד הוא מן התורה, לאו ראיה היא דלעולם דשתי הפרשיות ראשונות הוון מן התורה נמי, אלא דכיון דבפסוק ראשון מקבל עליו מלכות שמים אינו בדין שיסיח דעתו ויפנה לבו לדברים אחרים. וכן התמירו בפרק ראשון כי היכי דלא נישוי עראי להיות שפרק ראשון יש בו קבלת מלכות שמים ויראתו ואהבתו, וכמו שכתב הב"י ז"ל בסוף סימן ס"ג [נדר"ה וכתב]. גם ההיא דירושלמי דפרק קמא דברכות [ריש הלכה ה] דקאמר מפני מה קבעו שתי פרשיות וכו', ההיא אתיא כמאן דאמר [בכרות כא, א] קריאת שמע דרבנן ואנן קיימא לן [הרי"ף שם יב, ב וסייעתא] קריאת שמע דאורייתא. גם ההיא דאמרינן [שם יג, ב] שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו קריאת שמע של ר' יהודה הנשיא, אלמא דפסוק ראשון בלבד הוא מן התורה, י"ל וליטעמין מי ניחא, והא גרסינן בפרק קמא דשבת [יא, א] חבירים שהיו עוסקין בדברי תורה מפסיקין לקריאת שמע, אלא מאי אית לך למימר כדפריק הרא"ש [בכרות פ"ב סוף סימן ג] דתלמוד תורה דרבים שאני, הכא נמי תלמוד תורה דרבים הוה, אלא דפסוק א' כיון דהוה דבר מעט היה יכול לאומרו בלי הפסק, ומנא תימרא דחיישינן להכי, דאמרינן באלו דברים [שם נג, א] של בית רבן גמלאיל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני ביטול בית המדרש. ומיהו כל כמה דהוה מצי למיעבד הוה עביד, ולהכי הוה מיהדר נמי אשמעתתא דאית בה יציאת מצרים. והא דגרסינן בירושלמי [שם פ"ב הלכה א] רב שאיל לר' חייא רבה ולינא [קמי] [תמי] לרבי מקבל עליו מלכות שמים, א"ל כד תחמיניה יהיב ידיה על אפוחי הוא מקבל עליו מלכות שמים. א"ל ואינו צריך להזכיר יציאת מצרים. א"ל לית אפשר דלא יטי מלה עד כאן. איכא למימר דהכי קמיבעיא ליה אמאי לא מיהדר רבי אשמעתתא דאית בה יציאת מצרים והא והא מתקיים בידו. אי נמי כיון דבדבר מועט שמזכיר יציאת מצרים יוצא ידי חובה אמאי לא מידכר. ושני ליה רבי חייא דאין הכי נמי דאי אפשר דלא יטי מלה כן נראה לי:

ועדיין נשאר לנו לברר מה שכתב המחבר ספק אם קרא קריאת שמע חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה, והוא לקוח מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ב'. [מקריאת שמע הלכה ג]. ויש לדקדק בזה ממה שכתב הר"ם במד"ל גופיה פרק ג' מהלכות מילה [הלכה ו] גם קטן שנוול כשהוא מהול וכן אנדרוגינוס אין מברכין עליהם, וכן בפרק [ז] [ו] מהלכות סוכה [הלכה יג] כתב טומטום ואנדרוגינוס אין מברכין לישוב בסוכה מפני שהן חייבין מספק ואין מברכין מספק. וכ"כ המחבר ביד"ד סימן כ"ח [סעיף ג]. אלמא אפילו במידה דהוה עיקרו מדאורייתא כיון דברכות דרבנן אינו מברך, וא"כ קשה טובא איך כתב כאן דחוזר וקורא. והרשב"א ז"ל בתשובה [ת"א] סימן ש"ך נשאל על זה, והשיב וז"ל ואני אומר כאולי לדעת הרב [הרמב"ם] שהוא סבור דמעיקרא כך היתה התקנה דכל שהוא קורא צריך הוא לקרות לפניהו בברכותיה:

כוונה, ומכאן ואילך אין צריך כוונה, אין לדקדק משם מאי דעתיה בפרשה שניה אי הוה מן התורה או לא: L

אמנם מדברי ר' עקיבא [שם] בר פלוגתיה דר' אליעזר ילפינן נמי דס"ל דפרשה שניה הויה מן התורה, ולשון ר' עקיבא בבבוייתא הוא כך הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה. ואיכא למידק דהאלה דרייק מיניה ר' אליעזר שאין כל הפרשה צריכה כוונה מאי עביד ליה ר' עקיבא, אלא על כרחך איצטרין למעוטי פרשה שנייה דלא בעי כוונה. וכ"כ בתוספות ז"ל [שם ע"ב ד"ה אשר], מכלל דפרשה שנייה נמי הויה מן התורה מדאיצטרין קרא למעוטה מכוונה. ור' יאשיה דס"ל דמכאן ואילך ליכא אלא מצות כוונה, יחיד הוה לגבייהו, וזה שלא כדברי ה"ר יונה [שם ט, א ד"ה למימרא] שכתב דהלכתא כר' יאשיהו. ועוד כן מוכח מהא דגרסינן בפרק היה קורא [טו, א] בגמרא דהקורא את שמע אמרינן עלה בגמרא תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרום תרומו תרומה. מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין, לכתיחלה לא, אמר רב חסדא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, ר' יוסי אומר לא יצא. ועד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא גבי קריאת שמע דאורייתא וכו'. ואם איתא דפרשה ראשונה גרידא הויה מן התורה. א"כ מאי משני רב חסדא דהא במתניתין הקורא את שמע תנן סתמא, ומשמע אפילו והיה אם שמוע דהויה מדרבנן. וכי תימא ולדידך נמי תקשי דהא פרשת יציאת לא הויה מדאורייתא, לאו קושיא היא דכיון דצריך להזכיר יציאת מצרים מן התורה וקורא במקומה פרשת יציאת שפיר קמשני רב חסדא דעד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא גבי קריאת שמע דאורייתא דהיינו שלש פרשיות דהשתא הוון מן התורה, ולהכי בעי לעיכובא שישמיע לאזנו. ועוד כן מוכח מהא דגרסינן תו בפרק היה קורא [יד, א] בהלל ובמגילה מהו שיפסיק, אמרינן קל וחומר קריאת שמע דאורייתא פוסק, הלל דרבנן מיבעיא וכו'. ועוד כן מוכח מהא דאמרינן בסוף פרק קמא דברכות [יב, ב] פרשת יציאת מפני מה קבעוה בקריאת שמע, ומדלא קמיבעיא להו בפרשת והיה אם שמוע מפני מה קבעוה, אלמא דהויה דאורייתא. וכן מוכחא ההיא דגרסינן בירושלמי [בכרות פ"א הלכה ב; שבת פ"א הלכה ב] מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה. אמר רבי אחא קריאת שמע דבר תורה, ותפילה איננה דבר תורה. ואם איתא דפרשה ראשונה לבד הויה מן התורה לפלוג מתניתין [שבת ט, ב] בקריאת שמע גופה, אלא משמע דכולה הויה מן התורה. ועוד כן מוכח מדלא קאמר ר' אליעזר [בכרות כא, א] ספק קרא פרשת והיה אם שמוע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא, והוה מפליג בקריאת שמע גופה, אלמא דפרשת והיה אם שמוע נמי דאורייתא. ובהא איכא לדחויי דסתמא היינו הפסוק ראשון, כדאמרינן בסוף פרק לולב הגזול [סוכה מב, א] קריאת שמע מאי הוא פסוק ראשון. ועוד דאיה דלמאן דס"ל [בכרות כא, א] קריאת שמע דרבנן אמרינן עליה מתיב רב יוסף בשבכך ובקומך אלמא קריאת שמע דאורייתא, וכיון דמשום דכתיב בשבכך ובקומך מפסיקין דקריאת שמע דאורייתא, מינה נמי לפרשה שניה דכתיב בה בשבכך ובקומך דהויה דאורייתא. ועוד דאיה דאם איתא דפרשה ראשונה לבד הויה מן התורה א"כ מאי קאמר [שם יג, א] ר' יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע, דהא פרשת שמע הויה מן התורה ולהכי קדמה, אלא על כרחך דגם פרשת והיה אם שמוע הויה מן התורה, והא דקמיבעיא ליה למה קדמה והיה אם שמוע לויאמר, הכי קמיבעיא ליה דכיון דחייב לזכור יציאת מצרים מן התורה ותקינן פרשת יציאת משום ענין יציאת מצרים דאית בה, א"כ מה קדימה יש לוהיה אם שמוע על ויאמר. ועוד אם איתא דפרשת והיה אם שמוע אינה מן התורה א"כ היה ראוי להקדים פרשת יציאת, אע"ג שאינה נוהגת אלא ביום, אלא ודאי כדאמרן. ואין להביא ראיה מסוגיין [שם כא, א] דקאמר ר' אליעזר ספק קרא קריאת שמע ספק לא

הלכות ק"ש

76

פ"ג הי"א פעמים וכו' ודעת הרשב"א דמדאורייתא א"ן החיוב רק פסוק ראשון בלבד, אמנם הפר"ח מולק וסובר דכל הג' פרשיות היא דאורייתא, ולפענ"ד נראה להביא רא"י לדברי הרשב"א מהא דאמרינן בריש ה"י קורא שמש ישראל וגו' זה הוא ק"ש של ר' יהודה הנשיא וכשי ההם א"ן חוזר וגומרו או אינו חוזר וגומרו וא"י ס"ד כשיטת הפר"ח דכל הג' פרשיות היא מדאורייתא, הא אמרינן בזבחים דף פ' היתנין במהנה א"י שנתערבו עם היתנין במתן ד' ומבואר שם דהיכא דלריך ד' מהמות אם נתן במהנה אחת, עבר על כל הנרע אי"כ כיון דקיי"ל דבזמנו לא בעי כוונה לעבור על צ"ח כמו כן לא בעי בזמנו כוונה לעבור על צ"ח אי"כ כשקרא רק פסוק ראשון בלבד הוא עבר על כל הנרע, וכן משמע ג"כ מהא דאמרינן בפרק מי שמתו קברו את המת וחזרו א"י יכולין להחמיל ולגמור וכו' ובגמ' התם מופרטינן אפי' פסוק אחד וכשקרא פ' אחד הא עבר על כל הנרע וכמוש"כ א"ו כדעת הרשב"א ז"ל, מיהא זה י"ט לרהות דאירי כשיכול אח"כ לקרות דא"ן כאן משום צ"ח, אבל הרא"י הראשונה הוא מוכרחת דדוקא לומר דהש"ס אזיל למאן דס"ל דלעבור בעי כוונה דהא דעת הרבה פוסקים דמלות א"ן לריכות כוונה:

פת בתנור אם התירו לו וכן בהושיט ידו אף דיש לחלק בין הנושאים מ"מ ראי' קמייחא ודאי מוכרח כמוש"כ:

ודע שדעת הכ"מ דמדאורייתא גם בשל שחר יולא כל היום אלא דמדברי סופרים בלבד לריך לקרות קודם ג' שעות ולא כל דהשתא בליה לא עבדו חיובן אפי' רבנן דמהמרי רק עד הלוא ולא עד אשמורה ראשונה דהיא התחלת זמן שכיבה ואיכא נמי אונס שינה וכמוש"כ תרי" בשל שחר מייבעי ואפי' בחמת דהוא עד הלוא לא גזרו אלא צ' שעות וזה פשוט:

פ"ג הי"ב וכל מי שקרא במקום וכו', והראב"ד נחלק ע"ז ונראה שטעם רבינו הוא מ"מ דהוי כמלוא הבאה בעצירה ודעת הרשב"ד דא"ן עיקר האמירה העצירה כעין שכתבו הפוסקים גבי הקורע בשבת, ודע דמי שקרא בעוד שה"י קטן ואח"כ הביא צ' שערות לא יאל דכיון דבעת שקרא לא ה"י ממויב אינו פותר מחיובו הבא אח"כ, ולפי"ז נראה דגם הראב"ד החולק אינו אלא ביושב ב"ד המת וא"ן לריך לו, דכיון דה"י אז בר חיוב אלא שאסור לו לקרות שם אי"כ כשקרא יאל אבל המשמר המת דפטור משום דהוי כעוסק במלוא מורה הראב"ד דלא יאל כיון דלא לא ה"י בר חיובא, ודבר זה י"ל מתלמוד ערוך צ"ה דף כ"ח ע"א גבי כפאו שד ע"ס וראיתי בס' טורי אבן שם שהקשה מהא דאמרינן ביבמות ד' ס"ב גבי היו לו בנים בהיותו גוי ונתנייר דקיים מלות פו"ר אפי' דלא לא נלטה על פו"ר דאלמא אם עשה המלוא בעידן פטורי מ"מ קיים המלוא, ולפענ"ד לק"מ דע"כ לא אמרינן התם דקיים לרי"י אלא דהמלוא בעידן קיים שהרי המעשה עדין קיים אבל הבא כיון שהקריאה כבר חלף ועבר וכן בצפאווה לחלול מזה המעשה של אכילה כבר נלחה וזהו הדין לא עשה המלוא א"ן העשי' של קודם החיוב פותר על אח"כ וזהו ל"ל ב"ר, ולפי"ז נראה דהמשמר מת גם הראב"ד ז"ל מורה דאם קרא או לא יאל, מיהו י"ל בין שוטף לשאר מיני, דשטף מחשב כא"ן סמי' בידן ולהכי מחשב כלאו בר חיובא אבל במידי דסמי' בידן אפשר דמקרי בר חיובא ואם עשה אז המעשה פותר גם על אח"כ וכעין זה מחלקין בריש מי שחתמו גבי גט ע"ג, ובמירדוסי לחולין כתבתי בזה דמבעי שם דף י"ז באברי צ"ח נחירה שבעל עמו ישראל לארץ מהו ובתבתי שם להקשות דגם באברי שמיטה ה"י לו לבטי לדעת התוס' דהא דשמיטת עכו"ם נבילה משום דכתיב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מוצמו אי"כ במדבר כיון דבשר נחירה אישתרי לכו הו"ל כאינו בר זביחה, ול"ל כיון דהיו מלווין לשחוט קדשים הו"ל בר זביחה דלא מוסהבר כלל, ועוד דאי"כ ישראל מומר דקיי"ל דאסור אם אינו מושב צביחה אפי' עם אחרים ע"י ע"ג אסור מי כימא שאם מוהר בשמיטת קדשים דמקרי בר זביחה ועיין בש"ך סי' א' בשמיטת קטן, ולפמש"כ לחלק בין שוטף לדמי' בידן ה"י אפשר לחלק, ומ"מ כל בלא"ה דלק"מ דכיון דאברי צ"ח נבילה אשתרי לכו ולא אשתרי לכו אלא נחירת סמיטת ובהא אמרינן וזהו שמיטת וה"י כבר זביחה:

והנה"מ כתבנו במ"א דהא דאמרינן בפסחים דף מ"ד ובשאר דוכתי דליפיקי עכ"ע מגיעולי מדין ולמה לא אמרינן דהגעילו משום צ"ח ובצ"ח לכו"ט אמרינן

ויע ספרי ואתחנן בפרשת ק"ש דלכאורה משמע דגם ויאמר פי' ליתיה הוא מדאורייתא דקאמר התם דוואמר הוא בשיתן וזה י"ט לדמותו דא"ו מלך ק"ש רק מלך הזכרת י"טו אבל קאמר התם גבי קשירה דל"ט לילך ק"ו דפי' ליתיה יהא מקשירה מפ' קדש וה"י כי יבא"ח דאינו בשיתן ואיחא בקשירה וא"י דרק פסוק ראשון הוא מדאורייתא לילך מואהבה וה"י אם שמוע דאינו בשיתן וק"ש בקשירה משמע דכ' פרשיות דת"י המגידת

ועוד כל ראי' דהא דעת רבינו כפי"ה מה"ל מוחה דאם הקדים פ"א לשני' במחזה פסולה והוא מומכילתא וכמוש"כ הכ"מ וא"י ס"ד דכל הג' פרשיות מדאורייתא מ"ס בק"ש כ' רבינו לקמן צ"י ב' ה"ל י"א דאם הקדים פרשה לפרשה יאל א"ו דשאי ק"ש דא"ן חובב רק מדי"ם שאר הפרשיות כדעת הרשב"א, וראיתי להרב בטא"ת ארי' שדעתו דכל הפרשה הראשונה היא דאורייתא והביא רא"י מהא דאמרינן בצרכות דף י"ד בעי מיני' מתא דבי ר"ח לר"ח בהלל ובמגילה מהו שיפסיק מי אמרינן קל ומומר ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מייבעי' או דלמא פרסומא ניבא עדיף וא"י ס"ד כדברי הרשב"א הא בפסוק ראשון ודאי דא"ן דשאי להפסיק ובשאר הא אינו אלא מדי"ם, ולאו רא"י דשאי ק"ש דקרו מדאורייתא, גם מה שנתראה מדבריו דלמאן דס"ל דצ' פרשיות מדאורייתא א"ן מעבדין וא"ו לא כל דמי' ממוחה דמועבדין וכ"מ במנחות פ' הקומץ והכלה דלא חשיבין כה"י בק' דמועבדין וא"ן מעבדין וי"ל א' **ל**

ה"ש ואם עבר וכו', דעת רבינו דהא דליפליגו ר"ג וחכמים היינו בדיעבד אבל לכתלה כו"ט מודי דלריך לקרות קודם הלוא, ובספר ש"א התפלא דהיכן מלינו גזירה זו דמשום שלא יבוא פעם אחת לירי ביטול מלואו זו יתקנו חכמים שיבעל עמה בצידור ובהקטר חלבים ואצרים גזרינן שלא יבוא לירי נוהר ע"ס ואישתמיטת' סוגיא דריש פ"ב דבילה דלמאן דס"ל דעיקר ע"ת משום עונג שבת אם עבר ולא הניח אסור לו לבשל וביאר הר"ן ז"ל שם דאע"ג דהאידנה ודאי מחבטל ולריך להטענות בשבת מכל מוקוס אמרינן מוטב שיבעטל שבת אחת ויתענו בשבמות הרבה וכו' כן ה"ל מוטב שיבעטל פ"א מוק"ש כדי שיה' זרי' בזונה ויקיים הרבה וכן משמע מכוונת דריש שבת גבי הדבוק

הרה"ל ר' ישראל יהושע ארונק צ"ט
א"ב צ"ק ק"א וצ"ד

11

(א) מצות קריאת שמע וזכירת יציאת מצרים

א.

7 ← הרמב"ם לא מנה מצות זכירת יצי"מ במנין תרי"ג, אעפ"י שבספרו "משנה תורה" נטע מסמרות להלכה, כי חייבים להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה. ואלה הדברים אשר כתב רבינו משה בפ"א מה' קריאת שמע, ה"ב, ג: "ומה הוא קורא וכו' ואחר כך פרשת יציאת וכו' אע"פ שאין מצות יציאת נוהגת בלילה, קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים, ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה". ברם מצוה זו אינה מופיעה במנין תרי"ג, וההשמטה צ"ע, וכבר העירו בזה המפרשים¹.

שמעתי מפי אבא מרי בשם רבינו הגדול אא"ז ז"ל, כדברים האלה: במשנה ברכות יב, ב נחלקו התנאים אם מזכירים יציאת מצרים בלילות. חכמים סוברים שאין מזכירים² ז' אלעזר בן עזריה ובן זומא אומרים מזכירים. ומבואר שם בסוגיא³, כי בן זומא, דדריש חיוב הזכרת יציאת מצרים בלילות מריבויא ד"כל", סובר, כי מצוה זו אינה נוהגת לימות המשיח, וחכמים דפליגי עליה ומפקיעים לילה מחובת זכירה, מרבים את ימות המשיח. מתוך פסק הרמב"ם, שקבע להלכה, כי מזכירים יצי"מ בלילות משום ריבויא דכל ("כל ימי חיך - הלילות"), בוקעת ועולה ההלכה השניה (אף שלא הזכירה), שאין זכירת יצי"מ נוהגת לימות המשיח, דהא בהא תליא. והלכה זו, המפקיעה חובת מצוה זו מימות המשיח, מחדשת, כי אין מצות זכירה נוהגת לדורות, אלא לשעה. לפיכך לא מנאה הרמב"ם במנין תרי"ג, כי הלא כל מצוה הנוהגת רק לשעה ולא לדורות אינה נכנסת (על פי שורש ג' משרשי הרמב"ם בספר המצות) במנין זה. פירוש מצוה הנוהגת לדורות הוא, שנוהגת תמיד, לעד ולנצח נצחים, אף לימות המשיח; ומצות זכירת יציאת מצרים שאינה נוהגת לימות המשיח, שייכת לסוג מצוות הנוהגות רק לשעה, שאינן נמנות במנין תרי"ג.

עוד אמר אא"ז ז"ל, כי כל מצות זכירת יציאת מצרים אינה מהווה קיום חובה בפ"ע, כי אם שיסוד מהותה הוא קיום קבלת עול מלכות שמים. זוהי הלכה

1 הצ"ח, סוף פ"ק דברכות, הפמ"ג בהקדמתו לאר"ה, הלכות ק"ש, הקרן אורה לברכות, המנחת חינוך, מ"ע כ"א, והאור שמה, פ"א מה' ק"ש.

2 עיין בצ"ח, ודבריו צ"ע.

3 תניא אמר להם בן זומא וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח וכו'.

שזכרתי לזכור אלקי מני 5" (הק"א)
הצ"ח סוף פ"ק דברכות
קונטרס קריאת שמע

מסויימת בחלות שם קבלת עול מלכותו, שצריכה להתקיים גם ע"י זכירת יצי"מ. והרי מצינו בסוגיא ר"ה לב, א: "מנין שאומרים מלכות, תניא רבי אומר אני ד' אלהיכם ובחודש השביעי זו מלכות", והיינו שפירוש המלות, "אני ד' אלהיכם", כולל מלכות וקבלת עול מלכות שמים (שהוא יסוד ברכת מלכות בר"ה). א"כ גם כאן, בפרשת ויאמר, חלות שם קבלת עול מלכות שמים כתוב בקרא: "אני ד' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ד' אלהיכם". לפיכך נראה, כי אין זכירת יציאת מצרים מהווה קיום בפ"ע וחלות מצוה מיוחדת, אלא מצטרפת לחדא קיומא עם קבלת עול מלכות שמים שבקריאת שמע. ועיקרה של מצוה זו הוא, כי קבלת עול מלכות שמים מתקיימת ע"י הזכרת יציאת מצרים וגאולת ישראל מבית עבדים.

ע"כ לא מנאה הרמב"ם בתור מצוה מיוחדת במנין תרי"ג, כי הלא נכללת היא במצות קריאת שמע וקבלת עול מלכות שמים. וגם בספרו "משנה תורה" - כללה במצות ק"ש והלכותיה, שהרי היא היא מגופה של ק"ש ועצמותה של קבלת עול מלכות הבורא.

4 עיין במכילתא יתרו (הרמב"ן העתיקה בהשגותיו לטה"מ, מ"ע א'): "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכו', אמר להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם, שאם מלכותי לא יקבלו גזירתי לא יקבלו, כך אמר להם המקום לישראל אנכי ד' אלהיך לא יהיה לך, אני הוא שקבלתם מלכותי (במצרים), אמרו הן, כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירתי וכו', דשביי אומר הוא שנאמר להלן אני ד' אלהיכם שקבלתם מלכותי בסיני אמרו לו הן, והן קבלתם מלכותי קבלו גזירתי כמעשה ארץ מצרים, הוא שנאמר כאן אנכי ד' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" וכו'. הרי מפורש, דבכ"מ שנאמר "אנכי ד' אלהיך" קבלת עול מלכות שמים נשנית, וקבלה זו מתקיימת ע"י הזכרת גאולת מצרים ונסי הקב"ה שמה. על פי יסוד זה מיושבת קושיית ר' אברהם אבן עזרא ששאל את ר"י הלוי: מדוע לא אמרה תורה אני ד' אלהיך אשר בראתי את העולם והתיחסה ליציאת מצרים (עיי"ש בפירוש אבן עזרא)? [הרי הלכה חדשה מבוארת כאן בדיבור ראשון - קבלת עול מלכות שמים ע"י הזכרת יציאת מצרים].

והנה קבלתי מאבא מארי בשם רבינו הגדול זצ"ל, שארבע הלכות מבדילות ומפלות בין מצות זכירת יציאת מצרים למצות סיפור יציאת מצרים, ואלו הן: א) מצות זכירת יצי"מ נוהגת בכל יום ובכל לילה, ומצות סיפור יצי"מ נוהגת רק בליל ט"ו ניסן; ב) מצות זכירת יצי"מ - פירושה: הזכרה כל דהוא, ומצות סיפור כוללת פירוט הנסים והנפלאות שעשה לנו הקב"ה במצרים; ג) מצות זכירה אומרת, שזכיר יצי"מ לעצמו, ומצות סיפור קובעת, שישפר לבנים ולאחרים ע"פ גויה"כ; והגדת לבגן ביום ההוא וכו'; ד) מצות זכירת יצי"מ אינה מהווה מצוה בפ"ע, אלא נובעת ממצות ק"ש וחלות קבלת עול מלכות שמים, ומצות סיפור קובעת מצוה לעצמה במנין תרי"ג. ולי נראה להוסיף עוד: ה) חובת זכירה אינה מטילה על האדם חיוב אמירת שבח והודאה, ומצות סיפור מחייבתו לא רק לספר את הנפלאות והנסים שעשה לנו, אלא גם לשבח ולהודות - לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל וכו', וזהו יסודה של חובת הלל בלילי פסחים.

ובסוגיא ברכות שהעתיקנו למעלה שנינו: "והא בעי לאדכורי יציאת מצרים. דאמר הכי מודים אנחנו לך ד' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים וכו'". ולכאורה לשון הגמרא - "מודים אנחנו לך", צריך ביאור: למה לן לאתחולי בהודאה, הלא מצות הלל ושבח לא נאמרה כלל בחובת זכירה? ברם, לפי מה שנתבאר לעיל, כי מצות זכירת יצי"מ כרוכה בחלות קבלת עול מלכות שמים, אף להני אמודאי, שנאמרת היא גם שלא ככתבה, נחא; ברכת הודאה קשורה ואחווה בקבלת עול

דברים אלה מפי פרשת ויאמר נקראת, פעמים בכל יום קורו:

מלכותו, והודאה עצמה - שהיו מסיימים "מלכותך ו הקורא. ולפיכך צריך להתח בנוגע להגדרת מצות אחדים. בנוגע לאות ב' ע חמץ ומצה ה"א, ד, ה, בר וישאל: הלא בתוספתא ו ואמונה, הרי דגם זכירה זו מעוב כלל, כדמוכח בסוגי מהווה סיפור בפרוטרוט.

בנוגע לאות ג' עיין במ ביחס לאות ה' רצוני תפ"ז, סעיף ד', על פי הני פסח (ובגולה - שני ליל ופעם, סיפור לי אבא מרי, ו (ישעי' ל, ט) השיר יהיה לכ אפשר להסתפק בהלכה בו השיבו: "הלל זה שייך לטל א"י, רבינו הגדול, נראה, יצא די חובת שתי מצווה ברם יש להקדים ולאמר ה ובכלל, למה לו לדחות קיו ברמב"ן סוף מס' פסחייב בביהכ"נ יצא", עולה, שא קרא את ההלל בביהכ"מ, מאד, כי מהו ההבדל בין ההגדה, או צריכים לברך את ההלל מקודם.

ברם לפי דברינו לעיל (1) אמירת ההלל של יום ההלל, ובשאר יו"ט - (2) אמירת ההלל בתור שו להודות ולהלל וכו', על פי מצרים נאמר בלי ברכה (ו) משא"כ הלל של יום טוב הלל של יום טוב. ולפיכך, שני קיומים: (1) קיום הלי אמירת הלל של יום טוב. כשאומרו בהגדה, אינו מק אינו מברך עליה. בנוגע לביאור הירושלב

דברים אלה מפיצים אור בהיר על שיטתו של הרמב"ם, האומרת, כי גם פרשת ויאמר נקראת דבר תורה, כמבואר בדבריו, פ"א מה' ק"ש ה"א-ב-ג: פעמים בכל יום קוראין קרי"ש וכו', ומה הוא קורא שלש פרשיות, אלו הן שמע

מלכותו, והדאה עצמה - פירושה: קבלת עול מלכות הבורא שהטיב לנו. עיין ברש"י שם בסוגיא, שהיו מסיימים "מלכותך ראו בניך וכו'" עד גאל ישראל. ברם אין כאן קבלה בלתי אמצעית ע"י הקורא. ולפיכך צריך להתחיל במודים.

בנוגע להגדרת מצות סיפור יציאת מצרים ע"י א"י, רבינו הגדול זצ"ל, רצוני להוסיף דברים אחדים. בנוגע לאות ב' עיין בפסחים קטז, א, ב, בדברי הרמב"ם בשה"מ, מ"ע קנ"ה, ובפ"ז מה' המן ומצה ה"א, ד, ה, בר"ג פסחים שם, בפרי חדש סי' תעג, ובמנ"ח, מ"ע כ"א. ואל יבא המערער וישאל: הלא בתוספתא ובירושלמי מבואר דמוכיו"ם מכת בכורות וקריעת ים סוף בברכת אמת ואמונה, הרי דגם זכירה זקוקה לפירוט. הדבר מחוור כשמלה, שכל אותו הדין הוא מדבריהם ואינו מעכב כלל, כדמוכח בסוגיא ברכות כא, א. ושנית י"ל, שמכת בכורות וקריעת ים סוף עדיין אינה מהווה סיפור בפרוטרוט.

בנוגע לאות ג' עיין במשנה ובברייתא פסחים שם, במכילתא שמות וברמב"ם שם ה"ב.

ביחס לאות ה' רצוני להדגיש, כי א"י זצ"ל, קבע מסמרים להלכה כדעת המחבר באו"ח סי' תפ"ו, עוף ד', על פי הירושלמי ומס' סופרים, שמצוה לגמור את ההלל בציבור בליל הראשון של פסח (ובגולה - שני לילות) בברכה תחילה וסוף והיה מצוה את כל בני ביתו לאמר את ההלל. ופעם, סיפר לי אבא מרי, כשאחד פקפק בהוראה זו, כעס א"י ז"ל, ואמר: "הלא מקרא מלא הוא: (ישעי' ל' ט) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג", וסוגי בערבין י, ב ילפה דין הלל ביו"ט מכתוב זה, ואיך אפשר להסתפק בהלכה ברורה כזו. וכשהלה שאל אותו: "הלא אנו אומרים את ההלל בהגדה" - השיבו: "הלל זה שייך לסיפור יציאת מצרים ואין הוא מהווה קיום של הלל של יום טוב". ובביאור דברי א"י, רבינו הגדול, נראה, כי בודאי אם לא קרא את ההלל בביהכ"ג, ואמר את ההלל בסדר ההגדה יצא ידי חובת שתי מצוות: (1) מצות הלל של סיפור יציאת מצרים; (2) מצות הלל של יום טוב. ברם יש להקדים ולאמר הלל של יום טוב קודם כדי לקיים שתי המצוות הללו בשתי אמירות הלל. ובכלל, למה לו לדחות קיום מצות אמירת הלל של יום טוב; מצוה שבאה לידו, אל יחמיצנה. ועיין ברמב"ן סוף מ"ס פסחים (במלחמות), שמתוך דבריו וביאורו בירושלמי, שנייא דאם שמעה בביהכ"ג יצא, עולה, שאם לא קרא את ההלל בביהכ"ג חייב לברך על ההלל בהגדה; ברם אם קרא את ההלל בביהכ"ג, אע"פ שחזר ואומר על סדר ההגדה, אינו מברך עליו. ופירוש זה צ"ע מאד, כי מהו ההבדל בין אמר את ההלל בביהכ"ג ללא אמר. מ"מ, אם מברכים על ההלל על סדר ההגדה, או צריכים לברך גם כשבירך על ההלל בביהכ"ג, ואם אין מברכין מדוע יברך כשלא אמר את ההלל מקודם.

ברם לפי דבריו לעיל, דברי הרמב"ן עולים יפה, יפה. שתי מצוות הלל נקבעו בליל פסח: (1) אמירת ההלל של יום טוב, כמו בכל יום טוב, (אלא שבפסח - גם הלילה מחייב לקרא את ההלל, ובשאר יו"ט - הלל תלוי ביום) על פי הכתוב: "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג"; (2) אמירת ההלל בתוך שבח והודאה, שהמה מגופו של סיפור יציאת מצרים וכתנן: "לפיכך אנחנו חייבים להחיות ולהלל" וכו', על פי גזיה"כ: "והגדת לבנך" וכו'. והנה בנוגע לברכת המצוות - סיפור יציאת מצרים נאמר בלי ברכה (כי לא נתקנה ברכה על ההגדה), וממילא גם ההלל שבו אינו טעון ברכה; משא"כ הלל של יום טוב נתקן בברכה, וצריכים לברך גם על הלל של ליל פסח, שנאמר בנזרות הלל של יום טוב. ולפיכך, אם לא קרא את ההלל בביהכ"ג, כשמסדרו על סדר ההגדה, הרי יש בידו שני קיומים: (1) קיום הלל של יום טוב; (2) קיום הלל של סיפור יציאת מצרים, ומברך על חובת אמירת הלל של יום טוב. אמנם, אם אמר את ההלל בביהכ"ג ויצא ידי חובת הלל של יום טוב, כשאומר בהגדה, אינו מקיים אלא מצות סיפור יציאת מצרים, ומצוה זו אינה טעונה ברכה. וע"כ אינו מברך עליה.

בנוגע לביאור הירושלמי עיין בתוס' ברכות יד, א ד"ה ימים, ובר"ג סוף ערבי פסחים.

י"מ.
י' ד'
ב"ם,
א"כ
אני
י' ד'
ולות
יאת
כרת
ללת
כלת
חרים
י לא
זכות
אני
ארץ
כ"ם
אולת
ר"י
צרים
לכות
מצות
י' יום
זכרה
כירה
לבנך
ובלת
זובת
את
כו",
ודים
לך,
אף
עול

והיה אם שמוע ויאמר וכו' וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע". לכאורה דעה זו צ"ע, הלא בפרשת ויאמר לא כתיב „בשכבך ובקומך", ומהיכן נתחדשה ההלכה, שגם פרשה זו היא מגופה של קריאת שמע מן התורה?

ברם לפי הדברים לעיל, כי זכירת יציאת מצרים הוא חלק ממצות ק"ש, ויסודה של הלכה זו הוא, שקבלת מלכות שזורה עם הזכרת גאולת מצרים וצריכה להתקיים על ידה – אנו מבינים את שיטת הרמב"ם הקובעת את פרשת ויאמר כחלק ק"ש, שצריכה להאמר בכתבה וכלשונה כשאר פרשיות של קריאת שמע. אין זכירת יצי"מ יכולה להתקיים ע"י נוסחתו של הקורא. זקוקה זכירה זו לנוסחת התורה.

עיין בדברי הרמב"ם ה"ב: „ומה הוא קורא שלש פרשיות וכו' ואח"כ פרשת יציאת, שגם היא יש בה ציווי זכירת כל המצוות, אע"פ שאין מצות יציאת נוהגת בלילה קוראים אותה בלילה, מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה". פשוט דבריו מעידה על שתי הלכות: א) שפרשת ויאמר היא מן התורה (כמו שהעתקנו לעיל); ב) כי חיוב זכירת יציאת מצרים הוא הגורם שפרשת ויאמר נאמרת מדאורייתא. והוה כמו שכתבנו, שעצם חיוב זכירת יציאת מצרים מחדש את אופיה של פרשת ויאמר בתור פרשת ק"ש, וגם על ידה מתקיימת חלות קבלת עול מלכות שמים. בשחרית: מצות יציאת, זכירת כל המצוות התלויה ביציאת, וזכירת יציאת מצרים מחדשות חובת קריאת הפרשה ומכניסות אותה לכלל ק"ש. ובלילות, שזכירת יציאת אינה נוהגת, זכירת יציאת

5 עיין בירושלמי ברכות, פ"א ה"ה: „מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום, רבי לוי ורבי סימון, רבי סימון אמר מפני שכתוב בהן שכיבה וקומה, רבי לוי אמר מפני שעשרת הדברות כלולין בהן" וכו'. ועיין שם בדברי ר' לוי, שגם פרשת ויאמר נכללה בכלל ק"ש, ודברות אחדות כלולות גם בה. וי"ל, כי הרמב"ם פוסק כר"ל ולא כרבי סימון, ולפיכך גם פרשת ויאמר נאמרת דבר תורה. דייק בדברי התוס' ברכות יב, ב, ד"ה בקשו, שהעתיקו דברי ר"ל ביחס לשלש הפרשיות. ברם חכמי התוס' השתמשו בנוסחת „תקנו", ובירושלמי דידן מבואר: „מפני מה קורין". עיין בתוס' ברכות כא, א, ד"ה הכי ד"ה ההוא, בתוס' סוטה לב, ב ד"ה ורבי ובתוס' מנחות מג, ב, ד"ה ואיזו. כמו כן השוה דברי הגאון נצי"ב ז"ל בספרו „העמק שאלה", שאילתא נ"ג.

6 עיין בפרי חדש לאו"ח, סי' סז, בתשובות שאגת אריה, סי' א, ב, בהקדמת פרי מגדים לאו"ח, הלכות ק"ש, במשכנות יעקב או"ח סי' עט, בקרן אורה תחילת ברכות ועוד, שהאריכו בביאור כל השיטות בדין ק"ש (אם היא דאורייתא או לא) ושיעורה. ברם בעל ה„פרי חדש" נקט לדבר פשוט, כי שיטת הרמב"ם היא, דרק שתי פרשיות נאמרות דבר תורה, ודבריו צ"ע מאד. וכבר השיג עליו השאגת אריה בסימן ב (והלה רוצה לאמר, כי דעת הרמב"ם היא, שרק פרשה ראשונה היא מה"ת). אולם עיין בהקדמת הפ"מ ותמצא שתפס לדבר פשוט, כי הרמב"ם מחייב לקרות ג' פרשיות מדאורייתא.

7 עיין במשנה ברכות יג, א: „שוהיה אם שמע נוהג בין ביום ובין בלילה ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד", ובסוגיא יד, ב בדברי רשב"י. כמו כן עיין בירושלמי ברכות, פ"א ה"ו, שהקשה מדברי רב"ק דמתניתין על רבנן דהכא (או על רבנן דתמך, לפי גירסא אחרת; ובאמת, ששתי הדעות

מצרים לבדה יוצרת לקרותה בתורת קיו כאשר נעיין הי וחכמים – אם מוז בלילה. לחכמים – משמע מדבריו ב, י „יציאת מצרים כיו מצרים, והסברא נוה אותה וכו', לולי יציץ לא זכיתי לדעת הרו כיוצא בדברי הרמב" פרשת יציאת בק"ש אומרים אותה בלילה לכאורה דברי ויאמר? הלא יכולי זומא, בזכירה בעלכ יציאת מצרים? 10 על כרחינו יש הרמב"ם, כי כל מצ מסוים, אלא נכללת קריאת שמע. לפיכך אנו לקריאת פרשה אנו יוצאים ידי חוב של הקורא – אל זכירת יציאת מצרי קבלת עול מלכות י בירושלמי – בין של אריה, סי' ט, ובשנות אלא ביום בלבד אינם של ק"ש בשל חיוב זכי דייק בדברי רשב"י במתני עיין בשאגת אריה, פירוש זה. לקמן נדון ענ 9 וכן פירש הר"ע מבר 10 וכבר העירו בזה הע

מצרים לבדה יוצרת חלות שם ק"ש בנוגע לפרשת ויאמר, ומחייבת את האדם לקרותה בתורת קיום קבלת עול מלכות שמים. L

כאשר נענין היטב נראה, כי הרמב"ם מפרש⁸ את מחלוקת ראב"ע, בן זומא וחכמים - אם מזכירים יציאת מצרים בלילות - ביחס לאמירת פרשת ויאמר בלילה. לחכמים - אין אומרים פרשת ויאמר ערבית, ולראב"ע - אומרים. כן משמע מדבריו ב"יד החזקה", שהעתקנו למעלה, וכן כתב בפירוש המשניות: "יציאת מצרים כינוי לפרשת יציאת שנאמר בה אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, והסברה נותנת שלא יקראו הפרשה הזאת בלילה כי הכתוב אומר וראיתם אותו וכו', לולי יציאת מצרים שזכר שם, ויש לנו לקרותה מפני הענין ההוא וכו', לא זכיתי לדעת הרמז שנרמז בכתוב בקריאת פרשת יציאת עד שדרשה בן זומא". כיוצא בדברי הרמב"ם כתב רש"י שם בברכות: "מזכירין יציאת מצרים בלילות - פרשת יציאת בק"ש, ואע"פ שאין לילה זמן יציאת דכתיב וראיתם אותו וזכרתם, אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה"⁹.

לכאורה דברי רש"י והרמב"ם צ"ע: מה ענין זכירת יציאת מצרים לפרשת ויאמר? הלא יכולים אנו לצאת ידי חובת זכירת יציאת מצרים, לראב"ע ולבן זומא, בזכירה בעלמא, ולמה לנו להוסיף בלילה פרשה שלישית, שיש בה זכירת יציאת מצרים?¹⁰

על כרחינו יש לנו להוכיח מזה, כפי שדייקנו, על פי דברי רבינו הגדול, בשיטת הרמב"ם, כי כל מצות זכירת יציאת מצרים לא נאמרה בתור תובה מיוחדת וקיום מסוים, אלא נכללת היא בחלות שם קבלת עול מלכות שמים, שזוהי מצותה של קריאת שמע. לפיכך אי אפשר לקיים מצוה זו בזכירה סתם שלא ככתבה, וזקוקים אנו לקריאת פרשה מן התורה, שהזכרה בה יציאת מצרים. והרמב"ם סובר, שאין אנו יוצאים ידי חובת זכירת יציאת מצרים בהזכרה בעלמא - בלשונו ובנוסחתו של הקורא - אלא זקוקים אנו לקריאת פרשה, ככתבה וכלשוונה, שיש בה זכירת יציאת מצרים. הלא חובת זכירה זו היא מגופה של ק"ש ועצמותה של קבלת עול מלכות שמים הכתובה במצות ק"ש, ואין אדם יוצא ידי חובת מצוה,

בירושלמי - בין של חכמי בבל ובין של חכמי א"י - מוקשות על פי משנה זו). עיין בשאגת אריה, סי' ט, ובשנות אליהו למשנה זו. ברם הרמב"ם מפרש, כי דברי ריב"ק: "ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד" אינם מחיחסים לאמירת פרשת ויאמר, הנהגת בלילה, משום שהיא מעצמה וגופה של ק"ש בשל חיוב זכירת יציאת מצרים, אלא למצותה - מצות יציאת - שאינה נוהגת בלילה. דייק בדברי רש"י במתניחין.

8 עיין בשאגת אריה, סי' ט, בשנות אליהו למשנה זו ולמשנה ריש פרק שני דברכות, שהלקו על פירוש זה. לקמן נדון על כל השנותיהם.

9 וכן פירש הר"ע מברטנורא.

10 וכבר העירו בזה השאג"א והשנות אליהו.

קראת
שכבך
שמע

ק"ש,
זריכה
יאמר
שמע.
יסחת

זרשת
נוהגת
הזכיר
זרשת
וצרים
חיוב
וגם
זכירת
זרשה
ציאת

וי ורבי
כלולין
זות גם
תורה.
ו חכמי
ברכות
כמו כן

לא"ה,
זור כל
פשוט,
ג עליו
וה"ת).
זרשיית

ג אלא
מדברי
הדעות

המלוכה, ח"כ אינו דומה כל חגרע ללאו דלא
 השחט על חמץ, דשם הרי"ז חנאי בקרבן
 פסח שלא לשחוט הפסח כשיש לו חמץ,
 משא"כ גבי כל חגרע אינו פרע בחיזה חופן
 שיקיים המלוכה, כ"ח הוי לאו כללי שלא
 לגרוע ממלוח החורה, ולפי"ז שפיר שייך
 לומר דאם אין לו חכלת הוי ההיחר ללבוש
 בלא חכלת מחמת עשה דוחה ל"ת, משא"כ
 כשיש לו חכלת שפיר חסור ללבוש בלא חכלת
 משום עצירת כל חגרע.

סימן הקודם) מש"כ השפ"ח
 (בסוכה דף ל"ח:) דמי שהוא חנוס על מה
 שמגרע ממלוכה אינו עובר על כל חגרע, יען
 דעצירת כל חגרע אינה מה שעושה המלוכה
 בגרעונו, אלא מה שמגרע ממלוח ה' ואינו
 משלימה כפי רצון החורה, מובן שפיר הו'
 דליכא כל חגרע בזמנו דאין לנו חכלת,
 שהרי דאנו חנוסין צדכר זה היות שאין לנו
 חכלת, וממילא אין עוברין על כל חגרע.

סיכום הענינים

יב) אולם לפי"ד הביי (הנ"ל חו"ג) דהא
 דאין לו במליחות השחט אינו
 צדכר אפשר לקיים שניהם, ח"ח לומר דסיבת
 ההיחר בלבוש לבן בלי חכלת היינו מחמת
 עשה דוחה ל"ת, דהא אפשר לקיים שניהם,
 ומוכרח כמ"ש הביט שלמה דהגז"כ צ"ח
 לומר דמוחר ללבוש בלא חכלת ולא שייך כל
 חגרע כלל, דח"כ הרי ליכא מליחות דחכלת
 אינו מעכב את הלבוש, דהא גם באופן שאין
 לו חכלת לא חמרין עשה דוחה ל"ת כמ"ש
 הביי וכנ"ל, וע"כ שצ"ח החורה לומר דליכא
 כל חגרע בחכלת בלי לבן וכלן בלי חכלת.

יד) ודאיתאן מזה דיש לנו ג' מהלכים
 בטעם היחר לבישת לילית
 בלי חכלת בזמנו וליכא משום כל חגרע, ח'
 מטעם עשה דוחה ל"ת, ב' מטעם גז"כ
 דלא חמרין כל חגרע בלבן בלי חכלת
 ובחכלת בלי לבן, וג' מטעם חנוס כנ"ל,
 והנפק"מ בין הטעמים יהי צמי שיש לו
 חכלת ולבוש הליית בלא חכלת, דלפי טעם
 ה' דהוי מטעם עשה דוחה ל"ת יעבור על
 כל חגרע כיון דאפשר לקיים שניהם, ולפי
 טעם ה"ב לא יעבור על כל חגרע מטעם
 גז"כ, אך לפי טעם ה"ג שפיר ליכא כל
 חגרע כיון דיש לו חכלת אין לו עונת
 חנוס.

יג) ולפי מה שהבחנו לעיל (ע"י בסוף

סימן מ"ד

בענין בל חגרע בקריאת שמע

76 א) הנה דעת הרשב"א ועוד כמה ראשונים
 דאפילו למ"ד מלות ק"ש דאורייתא

היינו רק פסוק הראשון ולא יותר, וע"י
 צפרי"ח (או"ח סימן ס"ז) דס"ל דכל ג'

הפרשיות ה'
 ראשונות מלו
 ק"ש, והא דא
 הנשיא בשעה
 כ"ח פסוק ר'
 צר"ש שלא ר'
 דת"ח דרביכ
 ראשון ה"י י'

ב) והקשה

דמדאורייתא
 ראשונות בזמ
 רק פסוק ר'
 חגרע, וכמז
 מתנה אחת
 על כל חגרע
 לקרות צ"י
 פסוק ראשון
 ח' דר"י י'
 הלימוד לקרו
 שלא לקרותו

ג) והנראה

דאורייתא,
 לקרותן צ"ח
 בזמן ק"ש י'
 משום דצ"י
 עכ"ז אין י'
 דיש כאן צ'
 שמת בזמן
 והי' חס ש

בג"ל ר' שמואל נ"מאן ס"ל

הפרשיות הוי דאורייתא, וצ' פרשיות ראשונות מלוא לקרותו מדאורייתא בזמן ק"ש, והא דאמרינן צברכות (דף י"ג:) דר"י הנשיא בשעה שלמד תורה לאחרים לא קרא כ"א פסוק ראשון, כחצ הפר"ח דמבואר שם צרא"ש שלא הי' לריך לקרות כל הק"ש משום דח"ת דרבים דוחה המלוא, אבל פסוק ראשון הי' יכול לקרות גם באמצע הלימוד.

נפרדות שאין להם שייכות בעלמ' זל"ז, רק חז"ל תיקנו לקרותן ביחד, וא"כ הקורא פרשה א' צלי חצרתה ליכא צזה משום צל חגרע, ודוקא לגבי מתן ד' שנתן רק מתן א' שפיר שייך צל חגרע דשם הוי מלוא א' והוא חגרע ונותן רק מתן א', משא"כ כאן דהוי צ' מלות נפרדות לכאורה לא שייך צזה צל חגרע.

ב) והקשה הישועות מלכו (בהלכות ק"ש פ"א ה"א) על הפר"ח (מדאורייתא לריך לקרות צ' פרשיות ראשונות בזמנו), א"כ האיך קרא ר"י הנשיא רק פסוק ראשון, הא צזה עבר על צל חגרע, וכמבואר בצבחים (דף פ.) דהנותן מחנה אחת צקרבן שמתחנה מתן ד' עובר על צל חגרע, א"כ כיון שמדאורייתא מלוא לקרות צ' פרשיות בזמנו, והוא קרא רק פסוק ראשון ומלא שעבר על צל חגרע, וא"כ אף דר"י הנשיא היה לו פנאי באמצע הלימוד לקרות פסוק ראשון, מ"מ מוטב הי' שלא לקרותו כדי שלא יעבור על צל חגרע, עיי"ש מש"כ צזה.

ד) אבן צכל זאה לא נחיישב צל האורך, דאף דנימא דא"ל לקרות צ' הפרשיות ביחד, מ"מ י"ל דעכ"פ צפרשה ראשונה (שהיא מדאורייתא) איכא חיובא לקרות פסוק ראשון דשמע עם שאר פרשה הראשונה ביחד, דהא כתיב צחותה פרשה צשכבך וצקומך, והדרא קושיין לדוכתי האיך קרא רבינו הקדוש רק פסוק ראשון צלצד ולא חש משום צל חגרע.

ג) והנראה צזה דהגם דאמרינן דצ' פרשיות ראשונות המה דאורייתא, אין הפי' דמן החורה לריך לקרותן ביחד, דהא דאמרינן דלריך לקרותן בזמן ק"ש דהיינו צשעת ג' שעות ראשונות משום דצ' הפרשיות נאמר וצשכבך וצקומך, עכ"ז אין המלוא שיקרא אותן ביחד, די"ל דיש כאן צ' מלות, מלוא א' לקרות פרשה שמת בזמן ק"ש, ועוד מלוא לקרות פרשה והי' אם שומע בזמן ק"ש, והמה צ' מלות

ה) ואפ"ל עפ"י יסודו של השפ"א צסוכה (דף ל"א:) שהוצא לעיל כמ"פ, דאין עזירה צל חגרע מה שעושה חלק מהמלוא צגרעון, כ"א מה שאינו משלימה ואינו עושה חלק הצ' של המלוא, ולכן צאופן שהוא חנוס על מה שאינו משלימה אינו עובר על צל חגרע צעשיית חלק מהמלוא, ולכן כאן דמדין חורה היה פטור מלקרות כל הק"ש משום ח"ת דרבים, וא"כ הי' חנוס צמה שלא השלים כל ק"ש, ומה שקרא פסוק ראשון היינו טעמא כיון דליכא חסרון צמה שעושה מלוא צגרעון, ע"כ ראה לעשות עכ"פ מה שהי' ציכלחו לעשות, אך קושיית הישועות מלכו הנ"ל דאיכא צל חגרע אחיא לדעת העורי חצן דס"ל דיסוד

ו"ח
מה
ישן
ורה
ינו
הא
לת,
לנו

יס
ית
א'
יב
לת
לי,
לו
ס
בל
צי
ס
ל:
ח

עצירת כל חגרע היינו עשיית המלצה בגרעון, ולכן שפיר קשה דהגם שהוא חנוס ואינו יכול להשלים כל הק"ש, מ"מ איך קרא פסוק ראשון דאיכא בזה משום כל חגרע, לא יקרא ולא יעבור על כל חגרע.

ו) אבן יש ליישב אפילו לפי הצנת הטו"ח הנ"ל והיינו משום די"ל עשה דוחה ל"ת, כלו"י דעשה דק"ש דוחה הללו דכל

חגרע, דהה"י אם יש לו צריכה אחרת באופן שיש לו היכולת לקרות צ' הפרשיות, אז אם יקרא רק פסוק ראשון אפשר דיעבור על כל חגרע דהא לא אמרינן עשה דוחה ל"ת במקום שאפשר לקיים שניהם, משא"כ כשאין לו צריכה אחרת, בזה שפיר אמרינן עשה דוחה ל"ת, וא"כ נדחה לאו דכל חגרע (ועיי' לעיל מש"כ בענין זה דעשה דוחה ל"ת דכל חגרע בסימן הקודם).

סימן מ"ה

בענין אכילת מצה פחות מכזית אם איכא משום כל תגרע

א) כתב הברכי יוסף (או"ח סימן תפ"ב חות ד') וז"ל: אם אין לו רק פחות מכזית מצה זליל פסח אין לו חיוב כלל לאוכלו ולאו מצה הוא כלל, הרב שבוט יעקב ח"צ סוף סימן ח"י, ונראה לי דק"ת מצה איכא, וזכר לדבר מדקו"ל חני שיעור אסור מן החורה, וה"ה דאיכא ק"ת מצה בחני שיעור, ולא יהא חלה לזכר המלצה לריך לאכלו עכ"ל, וכן כתב בהשבוטיו חיים שאל (ח"א סימן ד') דאפילו אי אמרינן דחני שיעור ליכא מצה כלל, מ"מ חייב לאכול חני זית שצידו כי היכי דלא תשתכח חורח המלצה לגמרי, וצביאור מהרי"פ על ספר המלצה לרס"ג (ח"א דף פ"ג:) כתב לחמור עליו דהרי עובר על כל חגרע בזה שאוכל חני שיעור.

ב) ועיי"ש שדן בזה אי נימא דבחני שיעור יש ק"ת מצה אי שייך לומר

דחני עשה דאכילת מצה ודוחה הללו דכל חגרע די"ל דרק מצה שלימה דוחה הללו ולא חני מצה עיי"ש בדבריו, אמנם יש להוסיף דאפילו אם נימא דגם חני מצה יש בכוחה לדחות לאו, מ"מ אכתי י"ל דכאן לא ידחה עשה דמצה להללו דכל חגרע, דלעיל (בסימן מ"ג) הבחנו פלוגתא רבינו ירוחם והצ"י אם באופן כללי שייך לקיים העשה גם בלא דחיית לאו ורק עכשיו הרי הוא צמ"צ שאין ציכלתו לקיים העשה כ"א ע"י דחיית הללו אם זהו בגדר אפשר לקיים שניהם, ולדעת הצ"י הוי בגדר אפשר לקיים שניהם, וא"כ גם כאן ז"ל דאין העשה דוחה הללו דכל חגרע כיון דאפשר לקיים מצה דמצה אף בלא דחיית הללו, וע"ש שם בדבריו שכחצנו בשם שו"ח בית שלמה דלא אמרינן באופן זה עשה דוחה ל"ת כיון דדמי למי שיש לו חמץ ברשותו בזמן הקרבת הקרבן פסח דלא אמרינן עשה דפסח דוחה הללו

דלא תשחט לקיים המלצה אם נקטינן זית מצה פ המלצה ב

ג) ובייש

המלצה כל צפתיחה מפסיד כל שלא יאכל יש ליישב

הקודמים הוא חנוס חגרע, וז שמשנה צ בגרעון, ממלצה

א) הגב

ד' מינוי מצוה, ו' קיים מצ משום

ב) שיעור קריאת שמע מן התורה

א.

שנינו בברכות יג, ב: „תִּרְשַׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וְכוּ' זוּהִי קִשְׁשׁ שֶׁל רִ"י הַנְּשִׂיא א"ל רב לר"ח וכו' בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים וכו' אמר ר' אילא וכו' משמיה דרב אמר שמע ישראל וגו' ונאנס בשינה יצא, אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן" וכו'. בביאור סופה של סוגיא זו נחלקו הראשונים, מאורי ישראל. הכל מודים בפירושה של הברייתא ע"ד ק"ש דרבי, כי רבינו הקדוש היה סובר אחת משתי אלו: א) כר"ש בן יוחאי בירושלמי, ברכות ה"ב, שחברים העוסקים בתורה אין מפסיקים אפילו ל"ק"ש; ב) או דשאני ת"ת דרבים מת"ת דיחיד, וסוגית הגמ' בשבת יא, א עסוקה בתלמוד תורה של יחיד³⁷. אמנם בפסוק ראשון החמיר על עצמו כדי לקבל עליו עול מלכות שמים. ברם בפירוש סיפא דשמעתתא: „אמר שמע ישראל וגו' ונאנס בשינה יצא וכו' בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן" - נתפרדה חבילת הראשונים. רובם של רבותינו³⁸ עמודי ההוראה, מפרשים את כל הסוגיא ביחס לדין כונה ולא לקריאה עצמה. כל ההבדל בין פסוקא קמא לשאר הפרשיות מתיחס רק להלכה של כונה, וכדברי ר"מ והכרעת רבא: „שעד כאן צריכה כונת הלב". ופירוש דברי הסוגיא - „ונאנס בשינה יצא וכו' טפי לא תצערן" - הוא כי הרשות בידם לקרא את יתר הפרשיות גם כשהם מתגמגמים, בלי כונת הלב. ברם לית מאן דאמר, כי פטורים המה מכל עצמה של קריאה. אמנם הרמב"ם הולק על מפרשים אלה, ומפרש שמועה זו כצורתה וכפשטותה, שאם נאנס בשינה אינו צריך לקרות

37 עיין שבת יא, א (וסוגית הגמ' דידן קובעת להלכה, כי אין מפסיקין אפילו לק"ש, ורק לעיבוד השנה מפסיקין). בירושלמי ברכות, פ"א סוף ה"ב, תוס' מ"ק ט, ב, ד"ה כאן, בגליון הש"ס, בשבת שם, ובש"מ לברכות.

38 עיין ברא"ש ברכות יג, ב, ובתוס' הרא"ש, שמחלק בין תלמוד תורה דיחיד לת"ת דרבים. ברם עיין בפירוש תלמידי רבינו יונה לרב אלפס, בסוגיא דעראי: „ועוד הביא רביה מדאמרין בגמ' שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד זו היא ק"ש של ר"י הנשיא, מפרש מורי הרב נר"ו דר"ל כל הפרק, ואם איתא דכולהו מן התורה הוא, כשהיה לומד לתלמידיו למה לא היה פוסק לכולהו, אלא דאי דלא הוה אלא מדרבנן. ובירושלמי שואל למאן דסבירא ליה ק"ש דאורייתא אמאי לא היה פוסק וכו', ומתוך זה שינון וזה שינון יבא שינון וידחה שינון" וכו'. בדברים הללו מופיע ביאור חדש בק"ש דר"י הנשיא, והוא, כי היה קורא את כל הפרשה הראשונה, שהוא מן התורה, ומדלג על השאר שנתקן רק מדבריהם.

39 כך היא דעת תר"י, הרא"ש, ובעל ש"מ. וכנראה שגם רש"י פירש באופן זה.

- כ -

יותר. ורבינו טובר, ש
שהלכה מיוחדת נקבל
עליו עול מלכות שנ
בשינה יצא וכו' בפסו
אולם שאלה ח
באונס שינה ובין בפי
מצות ק"ש מן התנו
פרשה ראשונה, שתי
אנו לנטוע מסמרות י
קריאת שמע דר"י ו
בתקפתו שינה - ל
מעשה מצוה ושום כ
הנראה לאמר ב
מן התורה מקיפה יוח
מ"מ שאני ק"ש מי
הנאמדות דבר תורה,
ביכורים וכיוצא בהן
בתורה, ואם חיסר א
שום מצוה כלל. הלו
מקצתה אינה כלום.
ככתבה, מ"מ אם לא
שמע. כמוכן, שאין ב
כולה, ברם קיום ד
קריאת שמע.

בביאור הלכה זו
לקרות פרשת שמע

40 הרמב"ם העתיק הלו
לענין ק"ש שעל המטה:
ישן". ברם הביא את די
לק"ש מה"ת: „היה ישן
אנסתו שינה אין מצערין
שאינו קורא יותר. ברם ע
בהלכה יב. וכן פסק באו
ברמב"ן (במלחמות פ"ג ז
לקרות יותר. אולם בדבריו
41 וכבר העירו בזה הפר

שיעור קריאת שמע מן התורה (החלק א)
בכ"ח סוף סוף...
קולטוס קריאת שמע

יותר. ורבינו סובר, שכיון שתקפתו שינה הרי הוא בגדר אגוס ופטור מק"ש, אלא שהלכה מיוחדת נקבעה בנוגע לפסוק ראשון, שצדיכים להעירו ולצערו כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים. זהו דינה של הסוגיא: „אמר שמע ישראל וגו' ונאנס בשינה יצא וכו' בפסוקא קמא צערין טפי לא תצערין”⁴⁰.

אולם שאלה חמורה חוזרת וגיעורה כאן, בין בנידון פירושו של הרמב"ם באגוס שינה ובין בפירוש שאר הראשונים בק"ש של ר"י הנשיא. אם אך נגית, כי מצות ק"ש מן התורה כוללת קריאה המשתרעת על יותר מפסוק ראשון (כגון פרשה ראשונה, שתי הפרשיות או שלשתן – לכל מ"ד כדאית ליה), הרי מוכרחים אנו לנוטע מסמרות להלכה, שאם קרא חציה או מקצתה לא יצא ידי חובתו. וא"כ קריאת שמע דר"י הנשיא – לפירוש כל הראשונים – ואמירת פסוק ראשון בתקפתו שינה – לדעת הרמב"ם – מה טיבן ותועלתן? – הלא לית בהו שום מעשה מצוה ושום קיומא⁴¹.

הנראה לאמר בזה, כי אף שהרבה ראשונים סוברים שחובת קריאת שמע מן התורה מקיפה יותר מפסוק ראשון (פרשה ראשונה, שתי הפרשיות או שלשתן), מ"מ שאני ק"ש משאר פרשיות בתורה הנאמרות מדאורייתא. שאר פרשיות הנאמרות דבר תורה, כגון ברכת כהנים, פרשת משוח מלחמה, וידוי מעשר, מקרא ביכורים וכיוצא בהן – מצותן שתאמרנה כולן ככתבן וכלשונון כמו שכתובות בתורה, ואם היסר אפילו אות אחת או תיבה אחת לא יצא ידי חובתו ולא עשה שום מצוה כלל. הלכה של כולה נאמרה בדין קריאה ככתבה וכלשונוה, וקריאת מקצתה אינה כלום. משא"כ בק"ש. אמנם גם בה נאמרה הלכה של קריאה ככתבה, מ"מ אם לא גמר את שמע וקרא רק מקצת הפרשה, יש כאן קיום קריאת שמע. כמובן, שאין בידו קיום קריאת כל הפרשה או הפרשיות, ולא יצא ידי חובת כולה, ברם קיום דאורייתא כרוך באמירת מקצתה, וקיים קריאת מקצתה של קריאת שמע.

בביאור הלכה זו נראה על פי הנאמר ברמב"ם, פ"א מה' ק"ש ה"ב: „ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר

40 הרמב"ם העתיק הלכה זו: „אמר שמע ישראל ונאנס בשינה יצא” – בפ"ז מה' תפלה ה"ב, לענין ק"ש שעל המטה: „ואם אנסתו שינה קורא אפילו פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואח"כ יישן”. ברם הביא את דינו של רב נחמן, שהוא חד עם דינו של רב, בפ"ב מה' ק"ש ה"ג, ביחס לק"ש מה"ת: „היה ישן מצערין אותו ומעירין אותו עד שיקרא פסוק ראשון ומכאן ואילך אם אנסתו שינה אין מצערין אותו”. ופשטות לשונו מעידה, כי הוא מפרש את דברי הסוגיא כפשוטם, שאינו קורא יותר. ברם עיין בכ"מ, שביאר את דברי הרמב"ם כפירושם של שאר הראשונים ונסתמך בהלכה יב. וכן פסק באו"ת, עיין בהעמק שאלה, קמג אות ד, ובלח"מ פ"ז מה' תפלה ה"א. ועיין ברמב"ן (במלחמות פ"ג דר"ה – בענין מצוות צריכות כוונה), שמפרש כדברי הרמב"ם כי אינו חייב לקרות יותר. אולם בדבריו (בפ"ב דברכות – בענין קריאת עראי) יש לדייק, דמפרש כיתר הראשונים. 41 וכבר העירו בזה הפר"ח, או"ח, סי' סו, הקרן אורה, ריש ברכות, ומשכנות יעקב, סי' סט.

א"ל
אמר
ה רב
ז של
ע"ד
יוחאי
ז"ש;
למוד
לכות
יצא
רובם
ולא
הלכה
דברי
בידם
מאן
רשים
קרות
לעיבור
הש"ס,
דרבים.
ן בגמ'
הפרק,
ז דאי
פוסק
בק"ש
השאה,

הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמע שיש בה ציווי על שאר כל המצוות.
מתוך דברי רבינו משה מתגלית לנו תפיסה חדשה בגידון קבלת עול מלכות שמים
— והיא, כי בפרשה ראשונה מתקיימת קבלת עול מלכות ע"י ג' דברים: א) יחודו
— בפסוק ראשון; ב) אהבת השם — בפסוק של „ואהבת“; ג) תלמודו — בפסוק
„והיו הדברים האלה“ וכו'. מקור דברי הרמב"ם הוא בסוגיא דברכות יג, א, ב,
במחלוקת התנאים עד היכן צריכים לכונן: ר"א סובר שם שעד „והיו הדברים
האלה על לבבך“⁴² הפרשה צריכה כונה, דהיינו בשני פסוקים — בפסוק ראשון
ובפסוק שני עד „מאודך“; ר"ע סובר, כי כל הפרשה זקוקה לכונה, ור"מ — רק
פסוק ראשון. ואע"פ שהגמ' יליף דברי כולם מקראי, מ"מ סובר הרמב"ם, כיון
שישנם תלתא מ"ד החולקים בשיעור קריאה הזקוקה לכונה, על כרחינו יש להסיק
ממחלוקת זו, שכל פסוק ופסוק כולל חלות מיוחדת בהלכות קבלת עול מלכות
שמים. התנאים נחלקו בשיעור קריאה הכרוכה בכונה — עד היכן צריך לכונן:
ר"ע סובר, כי צריך לכונן כל שלש חלויות קבלת עול מלכות שמים, דהיינו בכל
הפרק — קבלת עול מלכותו ע"י יחוד, אהבה ותלמוד; ר"א אומר, שחייב לכונן
רק שתי חלויות קבלת עול מלכות: יחוד ואהבה; ודעת ר"מ היא, שרק כונת יחוד
צריך ולא יותר. ברם כולם מודים, שישנם בק"ש שלשה קיומים של קבלת עול
מלכות שמים: בפסוק ראשון נכללת קבלת עול מלכות שמים ע"י יחוד, בפסוק
שני — ע"י אהבה, וביתר הפרשה — ע"י תלמודו. והלא אין הדבר צריך לפני
ולפנים, כי לר"ע הסובר: כל הפרק צריך כונה — מכוונים ב„שמע ישראל“ כונת
יחוד, ב„ואהבת“ — כונת אהבה, וב„והיו הדברים האלה“ — קבלת עול מלכות
שמים ע"י תלמודו. תוכן הכתובים מעיד על חילוק כונות הללו, דיסוד דין כונה
בק"ש הוא פירוש המלות והבנת הענין כמבואר בכל דברי הראשונים⁴³. כל זה
מעיד, כי יש שלשה מיני חלויות של קבלת עול מלכות שמים בקריאת פרשה
ראשונה. ואף לדידן, הפוסקים להלכה כר"מ, שרק פסוק ראשון צריך כונה,
כהכרעת רבא בברכות יג, ב, המשנה של חילוק חלות קבלת עול מלכות שמים
לתלתא ענפי בעינה עומדת ולא זזה ממקומה, אלא דנקטינן, כי ע"י כונת יחוד
בפסוק ראשון אנו יוצאים ידי חובת כונה של אהבה ותלמוד ולא צריכין למעשה
כונה מיוחדת. ובפירוש הדבר נראה, כי פלוגתת התנאים אינה סובבת סחור סחור
לשאלת צורך כונה, דהיינו אם יש חלות כונה בכל הפרק או בפסוק שני, כי אם

42 כמו שפירשו התוס' ולא כמו שפירש רש"י, ועיין בתוס' ר"י החסיד.
43 עיין ברשב"א, ברכות יג, ב: „ואפשר לי לומר עוד דפסוק ראשון צריך כונה ואפילו בדיעבד,
ואין דבר זה תלוי באיך דמצינו צריכות כונה, דהתם בכונה לצאת הדברים אמורים אבל כאן צריך
כונת הענין כלומר שלא יהרהר בדברים אחרים כדי שיקבל עליו מלכות שמים בהסכמת הלב“. כמו
כן עיין בש"מ, ברכות יג, א: „והשלישית שיכוון לבו בכל תיבה ותיבה ועיין בענין ויבין אותו וזו
היא בק"ש לחוד“.

בקיום כונה — אם כ
ר"מ סובר, כי כונת
הפרק ישנה כונת א'
שאין כונת יחוד כונ'
כונת יחוד ואהבה מ'
ר"ע היא, כי אין כונ'
מתקיימת קבלת עול
כונה — עד בכל מא
מתאימים עם דברי ו'
לפיכך נראה, ע'
מלכות שמים בפרש
בפרשה שניה, וקבלו
שמים ע"י זכירת יצ'
שלישית. ואף דלכו"ו
מלכות שמים איכא
הרמב"ם פ"א מה' ק
מלכות שמים. ופוק
וקריאת פרשה המשו
שקיום קבלת עול מי
מה"ת). ברם כונת
ומצטרפת גם בנוגע
שלישית.
ואלה חלותי קב
ציצית וזכירת יציאת
קיים דין קבלת עול נ
ע"י אהבה, תלמוד, י
ראשונה קיים מקצתו
והלכה זו המחגי
כי קריאת מקצתה מ
מצוה זו נקבע ע"י ו
קבלת עול מלכות, יע
לקרותו, שבהן קריא
תלויה בקריאת כולה
הכוללים חלות מיוחד

בקיום כונה - אם כונת פסוק ראשון חלה ומצטרפת לגבי פסוק שני ויתר הפרשה. ר"מ סובר, כי כונת יחוד כוללת ומקיפה כל הכוונות, וממילא ב, ואהבת" ובשאר הפרק ישנה כונת אהבה ותלמוד, ומקבל עול מלכות שמים על ידה. ר"א אומר, שאין כונת יחוד כוללת כונת אהבה, ולפיכך בעיני כונה גם בפסוק שני; אמנם כונת יחוד ואהבה מכילה גם קבלת עול מלכות שמים ע"י כונת תלמוד. וסברת ר"ע היא, כי אין כונה ממלאה מקום חברתה וזקוקים אנו לשלשת הכוונות, וע"י מתקיימת קבלת עול מלכות שמים. ועיין בתוס' ברכות יג, א: "עד כאן מצות כונה - עד בכל מאדך, ששני פסוקים אלו ביחוד ד' באהבתו וביראתו". ודבריהם מתאימים עם דברי הרמב"ם.

לפיכך נראה, שגם בדין קיום ק"ש נאמרו שלשה קיומים של קבלת עול מלכות שמים בפרשה ראשונה, וכמו כן נאמר קיום מיוחד של קבלת עול מצות בפרשה שניה, וקבלת עול מצות ע"י זכירת מצות ציצית או קבלת עול מלכות שמים ע"י זכירת יציאת מצרים (לפי דברי אא"ז הגאון החסיד זצ"ל) בפרשה שלישית. ואף דלכו"ע לא בעינן כונה ביתר הפרשיות, מ"מ דין קיום קבלת עול מלכות שמים איכא בהו, כמבואר במשנה ברכות יג, א ובסוגיא יב, ב ובדברי הרמב"ם פ"א מה' ק"ש ה"ב, שקבלת עול מצות היא עצמה וגופה של קבלת עול מלכות שמים. ופוק חזי, כי כל מצות ק"ש הוא קיום קבלת עול מלכות שמים, וקריאת פרשה המשוללת חלות זו אינה קיימת כלל, ועל כרחינו צריכים אנו להגות, שקיום קבלת עול מלכות מושג בכל ג' הפרשיות (לדעת הרמב"ם, כי שלשתן הן מה"ת). ברם כונת הקורא בפרשה ראשונה, לכל מ"ד כדאית ליה, מספיקה ומצטרפת גם בנוגע לקבלת עול מלכות ע"י קבלת עול מצות בפרשה שניה או שלישית.

ואלה חלוצי קבלת עול מלכות שמים - יחוד, אהבה, תלמוד, עול מצות, ציצית וזכירת יציאת מצרים, אינן מעכבות זו את זו. אם אמר רק פסוק ראשון, קיים דין קבלת עול מלכות ע"י יחוד, אבל אין בידו קיום קבלת עול מלכות שמים ע"י אהבה, תלמוד, קבלת עול מצות, ציצית וזכירת יציאת מצרים. ברם בקבלה ראשונה קיים מקצתה של מצות קריאת שמע.

והלכה זו המחלקת קבלת עול מלכות שמים ל"חלוצים" שונים, מחדשת, כי קריאת מקצתה מהווה חלות קיום של ק"ש. ההלכה של קריאה ככתבה בנידון מצוה זו נקבע ע"י חלות קבלת עול מלכות שמים, וכל היכא דאיכא קיום של קבלת עול מלכות, ישנה קריאה ככתבה. בזה שונה ק"ש משאר פרשיות שנצטוונו לקרותן, שבהן קריאת מקצתן לא מעלה ולא מורידה, וחלות קריאה ככתבה תלויה בקריאת כולה. בק"ש קריאה ככתבה - פירושה: קריאת דברי הפרשה הכוללים חלות מיוחדת של קבלת עול מלכות שמים. וחילוק קיומי קבלת עול

ג.
וים
ודו
ווק
ב,
ים
שון
רק
יון
ויק
ות:
ין:
כל
יון
זוד
עול
ווק
פני
נת
ות:
ונה
זה
שה
נה,
וים
זוד
שה
זור
אם
בד,
דיך
צמו
ויו

מלכות שמים מפקיע גם את ההלכה של „כל פרשה דלא פסקה משה אנו לא פסקינו“, דהא במקצתה של הפרשה מתקיימת קבלת עול מלכות שמים, המטביעה את חותמה על דין קריאה ככתבה, וע"כ גם קריאת מקצת פרשה – קריאה ככתבה הוי.

הלכה זו, שבקריאת מקצתה יש קיומה של ק"ש, מפורשת בברכות יט, א: „אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין, אבל פרק אחד או פסוק אחד לא, ודמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולים להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד, הכי גמי קאמר אם יכולים להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו“. הרי מפורש, שנאמר קיום של ק"ש בקריאת פסוק אחד, דבלא"ה מה היא תועלת התחלתם? 44.

לפי זה מתישבים דברי הרמב"ם בתקפתו שינה, ודברי יתר הראשונים בק"ש דר"י הנשיא, כי הלא הוכחנו וביארנו, שקריאת מקצתה של ק"ש מהווה קיום מן התורה, ואין קריאת כולה מעכבת בקיום מקצתה הכוללת חלות קבלת עול מלכות שמים. ולפיכך ישנו קיום בקריאת פסוק ראשון בק"ש דר"י הנשיא ובתקפתו שינה.

ב.

בדבר כונה בק"ש

דעת הר"י היא, שאומנים בטלים ממלאכתם בקריאת פרשה ראשונה כפשטות לשון הגמ' בברכות טז, א: „לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני“. והאריך לבאר, כי הלכה זו אינה תלויה בשיעור קריאה הזקוקה לכונה, אלא שהיא קיימת בפני עצמה בתור איסור קריאת עראי החל על קריאת כל הפרק הראשון. איסור זה נובע מילפותא דקרא: „ודברת בם עשה אותן קבע ואל תעשם עראי“ – כמבואר ביומא יט, ב. וכן היא גם שיטת הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש, ה"ד וה"ח.

44 וכבר העיר בזה בעל השאגת אריה, סוף סי' ב. ברם עיין ברמב"ם, פ"ד מה' ק"ש ה"ו: „אם יכולים העם להתחיל ולגמור אפילו פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה יתחילו, ואם לאו לא יתחילו, אלא ינחמו האבלים ואחר שיפטרו מהם יתחילו לקרות“. ומשמע דמפרש בדאיכא שהות ביום (בזמן ק"ש) לקרות את שמע אחד שישלימו ניהום האבלים. ובדאי שהעם הקוראים רק פסוק אחד משלימים את שמע אח"כ. וא"כ לכאורה אין שום ראייה מזה. ברם מעצם ההלכה, האומרת, כי בשעה שיכולים להתחיל ולגמור אפילו פסוק אחד, קוראים, מוכת, שישנו קיום בקריאת מקצתו, דבלא"ה למה ציוו חכמים לקרות פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה, ימתינו עד שינחמו את האבלים ויתחילו אח"כ לקרות את שמע. ומקור ביאור זה הוא במס' שמונת, פ"ג, הביאה הרמב"ן בתורת האדם. והרשב"א בחידושי, ברכות יט, א, כתב: „ונראה מדברי רש"י ז"ל דהכי קאמר שאם יכולים להתחיל ולגמור אפילו פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה יתחילו ויגמרו את כולה“. ולפי פירוש זה אין כל ראייה לדברינו. ובנוגע לדברי הרמב"ם עיין בב"י, טור או"ח, סי' עב, בהלכה שהעתיק בשם הרמב"ן, ובהגהות הרמ"א באו"ח שם ס"ק ד. כמו כן עיין בב"י שהביא דעת ר"י אבוהב המתאימה עם פירושו של הרשב"א.

התוס' בברכות שנ קריאת עראי אינה ולא בקריאת כל הו מהווה הלכה בפ"ע כונה, גם קריאת עו ובביאור דעת עראי מבצבץ ועולה בק"ש, מ"מ אוסרין הפרשה. וטעמו של זחלים לגבי כל הפ ולמעלה הדגשנו, כי למעשה הכונה במז פסוק ראשון צריך הפרשה ועל ידה מ לכונה של תפלה. לכיין בכולה 45, ובין רק בנוגע לאבות אי בכיין בברכה ראשונה וקריין שהתפלל בנ שונים של קבלת עו לפיכך סובר ד משום שחלות כונה כונה 46. ובזה שונה לנו כלום, כי הרי כ

45 עיין בחידושי רבינו ולפי דבריו – אין כונת כונה נאמרו: אחת באבו 46 בפ"ב מה' ק"ש ה וכדומה) הוא רק לכתחי אין קריאת קבע מעכב מכחיש את דברינו, כי בדיעבד. אם קרא וכיין האומרת, כי כל איסור בדיעבד. ועל כרחינו צר י"ל אליבא דין. ועיין ב להיות אסורה דבר תורה.